ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Σχολή Επιστημών Υγείας

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία:

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΣΕ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΣΕΞ: ΜΙΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

της

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του πτυχίου Κοινωνικής Εργασίας

Ιούνιος, 2026

Copyright@ Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΣΕΥ, ΕΛΜΕΠΑ.

http://www.sw.hmu.gr/

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Π.Ε. αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της συγγραφέως της, κας Βασιλικής Λαμπροπούλου, του επιβλέποντα καθηγητή, κ. Ηλία Μεραμβελιωτάκη και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου (ΕΛΜΕΠΑ) και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας

Η υπογράφουσα φοιτήτρια του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, της Σχολής Επιστημών Υγείας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο:

«Προσδιορισμός των αναγκών σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο των εργαζομένων στο σεξ: Μια βιβλιογραφική επισκόπηση»

είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μου δουλειάς και ότι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί αναφέρονται πλήρως. Επίσης, δηλώνω ότι δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής, μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής ή στο σύνολό της.

Η φοιτήτρια
Βασιλική Λαμπροπούλου

Περίληψη

Στις μέρες μας, η εργασία στο σεξ αποτελεί αμφιλεγόμενο ζήτημα, δημιουργώντας ερωτήματα αποδοχής, σε σχέση με τον προσδιορισμό της ως εργασία, καθώς και τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων του κλάδου. Διαχρονικά, έχει αποτελέσει αντικείμενο κοινωνικού, πολιτικού και επιστημονικού ενδιαφέροντος, ενώ οι αντιλήψεις και όποιες αντιρρήσεις επί των δικαιωμάτων των ανθρώπων που απασχολούνται σε αυτό, διαμορφώνονται από θρησκευτικές πεποιθήσεις, κοινωνικές αντιλήψεις και το νομικό πλαίσιο της εκάστοτε χώρας. Έτσι, παρά την απασχόληση και τα έσοδα που προσφέρει στο πληθυσμό, η εργασία αυτή εξακολουθεί να συνοδεύεται από στίγμα, προκαταλήψεις, απομόνωση και περιθωριοποίηση, που δυσκολεύει την καθημερινότητα των ανθρώπων.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει τις συνθήκες εργασίας και τους κινδύνους που σχετίζονται με την εργασία στο σεξ, καθώς και τις δυσκολίες (οικονομικές, κοινωνικές) και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι του κλάδου στην πρόσβαση τους σε υπηρεσίες.

Η παρούσα εργασία βασίζεται στην βιβλιογραφική επισκόπηση και για την πραγματοποίηση της έγινε ανάλυση ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας, επιστημονικών άρθρων, ερευνητικών μελετών, νομοθετικών κειμένων και ερευνητικών μελετών. Από την ανάλυση της βιβλιογραφίας βρέθηκε πως η παράνομη εργασία ενέχει ερωτήματα αναφορικά με τις συνθήκες και τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι σεξεργάτες. Έτσι, επιβεβαιώθηκε η υπόθεση πως οι σεξεργάτες έρχονται συχνά αντιμέτωποι με περιστατικά βίας, εκμετάλλευση και με παραβίαση των δικαιωμάτων τους, ενώ αντιμετωπίζουν δυσκολίες με την αστυνομική αυθαιρεσία και το φαινόμενο του stealthing, δηλαδή την αφαίρεση προφυλακτικού από τους λήπτες των υπηρεσιών, χωρίς συναίνεση. Παράλληλα, καταγράφηκαν οι διάφορες κοινωνικές και οικονομικές δυσκολίες των εργαζομένων, όπως η οικονομική ανασφάλεια, λόγω της μη αναγνώρισης του επαγγέλματος, το ασταθές εισόδημα και η εργασία χωρίς ασφάλεια, που καθιστούν ευάλωτους τους εργαζόμενους του κλάδου. Σε αυτά, συμβάλλουν, ο στιγματισμός και οι κοινωνικές αντιλήψεις της καθημερινότητας, φαινόμενα τα οποία οδηγούν σε αποκλεισμό και περιθωριοποίηση,

ενώ δυσχεραίνουν την κοινωνική ένταξη, την πρόσβαση σε υπηρεσίες, καθώς και άλλες διεξόδους εργασίας.

Η παρούσα εργασία φιλοδοξεί στον εμπλουτισμό της εθνικής βιβλιογραφίας σε σχέση με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι στο σεξ, ενώ παράλληλα στοχεύει στην ευαισθητοποίηση φορέων και κοινωνίας, αναφορικά με το στίγμα, την περιθωριοποίηση και την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που υφίστανται οι σεξεργάτες.

Λέξεις-κλειδιά: κοινωνική εργασία, παρεμβάσεις, εργασία στο σεξ, κοινωνικές και οικονομικές δυσκολίες, πρόσβαση σε υπηρεσίες

Abstract

Nowadays, sex work constitutes a controversial issue, raising questions of acceptance regarding its definition as labor, as well as the assertion of rights by workers within the sector. Historically, it has been a subject of social, political, and scientific interest, while perceptions and any objections regarding the rights of individuals employed in it are shaped by religious beliefs, social attitudes, and the legal framework of each respective country. Thus, despite the employment and income it provides to the population, this work continues to be accompanied by stigma, prejudice, isolation, and marginalization, which complicate the daily lives of these individuals.

The purpose of this study is to investigate the working conditions and risks associated with sex work, as well as the difficulties (financial, social) and obstacles encountered by workers in the sector regarding their access to services. The present study is based on a literature review, and for its realization, an analysis of Greek and international literature, scientific articles, research studies, and legislative texts was conducted.

The analysis of the literature revealed that illicit work raises questions regarding the conditions and risks faced by sex workers. Thus, the hypothesis was confirmed that sex workers frequently encounter incidents of violence, exploitation, and the violation of their rights, while also facing difficulties with police misconduct and the phenomenon of "stealthing"—namely, the non-consensual removal of a condom by clients. At the same time, the various social and economic difficulties of the workers were recorded, such as financial insecurity due to the non-recognition of the profession, unstable income, and uninsured labor, which render workers in the sector vulnerable. Stigmatization and everyday social perceptions contribute to these factors; these phenomena lead to exclusion and marginalization, while hindering social integration, access to services, and alternative employment avenues.

This study aspires to enrich the domestic literature regarding the difficulties faced by sex workers, while simultaneously aiming to raise awareness among institutions and society concerning the stigma, marginalization, and violation of human rights that sex workers endure.

Key-words: Social work, Interventions, Sex work, Social and economic difficulties, Access to services.

Περιεχόμενα

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας 3

Περίληψη 4

Abstract 6

Περιεχόμενα 8

Εισαγωγή 10

Κεφάλαιο Πρώτο «Εννοιολογική προσέγγιση» 13

1.1 Βασικοί ορισμοί 13

1.2 Μορφές Σεξεργασίας 16

1.3 Ιστορική αναδρομή 19

Κεφάλαιο Δεύτερο «Η άσκηση της σεξεργασίας σήμερα» 22

2.1 Νομικό πλαίσιο 22

2.2 Κρατικά μοντέλα διαχείρισης της σεξεργασίας στην Ευρώπη 23

2.3 Ανθρώπινα και Εργασιακά Δικαιώματα 25

2.4 Σωματεία υποστήριξης 26

2.5 Προγράμματα στήριξης 30

2.6 Σύγκριση μεταξύ Ελλάδας και Ευρώπης 34

Κεφάλαιο Τρίτο «Κοινωνική εργασία και Ενδυνάμωση» 35

Κεφάλαιο Τέταρτο «Μεθοδολογία έρευνας» 38

4.1 Σκοπός 38

4.2 Ερευνητικά ερωτήματα 38

4.3 Μεθοδολογικό πλαίσιο έρευνας 38

Κεφάλαιο Πέμπτο «Ευρήματα της έρευνας/Αποτελέσματα» 42

5.1 Συνθήκες εργασίας και κίνδυνοι 44

5.2 Οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες 47

5.3 Πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας 50

Κεφάλαιο έκτο «Συμπεράσματα» 52

Βιβλιογραφία 55

Εισαγωγή

Η σεξεργασία αποτελεί ένα περίπλοκο εργασιακό και συχνά αμφιλεγόμενο ζήτημα. Για αρκετούς δεν θεωρείται νόμιμη και ηθική εργασία ενώ όσοι απασχολούνται με αυτή δεν είναι κοινωνικά αποδεκτοί και στιγματίζονται. Παρά τη μακρόχρονη παρουσία της στις ανθρώπινες κοινότητες, συνεχίζει να προκαλεί έντονες κοινωνικές, ηθικές, νομικές και πολιτικές διαφωνίες. Οι εργαζόμενοι στο σεξ αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην πρόσβαση σε ψυχικές και υγειονομικές υπηρεσίες, καταπατώνται βασικά ανθρώπινα και εργασιακά τους δικαιώματα, ενώ έρχονται καθημερινά με κινδύνους στο εργασιακό τους περιβάλλον. Αυτές οι προκλήσεις δυσχεραίνουν καθημερινά τους εργαζομένους ενώ ταυτόχρονα το νομικό καθεστώς της Ελλάδας, με τις αυστηρές προϋποθέσεις τους καθιστά ευάλωτους σε κοινωνικές και οικονομικές δυσκολίες.

Στην Ελλάδα, η σεξεργασία είναι ένα επάγγελμα αδήλωτο και κοινωνικά μη αποδεκτό, συνεπώς τα ποσοστά ατόμων που εργάζονται δεν είναι πλήρως καταγεγραμμένα. Ύστερα από την διεθνή χαρτογράφηση της TAMPEP (TAMPEP 2010) εκτιμήθηκε πως οι σεξεργάτες που απασχολούνταν στην Ελλάδα κυμαίνονταν στους 10.000, αριθμός μη αξιόπιστος λόγω των προαναφερόμενων λόγων. Σε πρόσφατη δειγματοληπτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, ερωτήθηκε δείγμα 264 σεξεργάτριων, όμως μη αντιπροσωπευτικός αριθμός εξαιτίας του χαρακτήρα της σεξεργασίας και της συγκεκριμένης περιοχής (Triantafyllidou et al.,2024). Οι παρούσες έρευνες μας υποδεικνύουν το χαρακτήρα και την φύση του επαγγέλματος καθώς και την ανάγκη αποποινικοποίησης της σεξεργασίας για την αποφυγή της παράνομης άσκησης, του κοινωνικού αποκλεισμού και την εξάλειψη του στίγματος που βιώνουν (Horn , 2017).

Η εργασία στο σεξ έχει συνδεθεί διαχρονικά με την γυναικεία φτώχεια, τις έμφυλες ανισότητες, τον κοινωνικό αποκλεισμό που έρχονται αντιμέτωπες οι cis και trans γυναίκες και οι μετανάστριες. Οι λόγοι που ωθούν τις γυναίκες στην επιλογή του επαγγέλματος είναι το ευέλικτο πρόγραμμα κυρίως για τις μητέρες, η απουσία κριτηρίων ένταξης, γεγονός που το καθιστά προσβάσιμη επιλογή επαγγέλματος, καθώς και το υψηλό εισόδημα σε σύγκριση με άλλα επαγγέλματα (Red Umbrella - Θετική Φωνή, 2019).

Παρ’ όλα αυτά, στις σύγχρονες κοινωνίες, παρατηρείται πλέον, η μείωση του παραδοσιακού διαχωρισμού των φύλων στις εργασίες, όχι όμως στο κλάδο της σεξεργασίας. Ενώ παρατηρείται η ένταξη του ανδρικού φύλου στο τομέα (Meunier et al., 2022), η ιστορική αναδρομή υπογραμμίζει τον θηλυκοποιημένο χαρακτήρα του επαγγέλματος. Από την αρχαιότητα ως σήμερα η σεξεργασία υπερ-εκπροσωπείται από γυναίκες όντας επάγγελμα που διατηρείται κυρίως από ανδροκρατούμενο πελατειακό πληθυσμό (Δημοκίδης, 2014). Είναι επάγγελμα που αντιπροσωπεύεται από γυναίκες που προέρχονται από διάφορα κοινωνικά και πολιτισμικά υπόβαθρα, γυναίκες γεννημένες στην Ελλάδα, μετανάστριες, προσφύγισσες και trans γυναίκες (Triantafyllidou et al,2024).

Μάλιστα, ιδιαίτερα για τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, ο κοινωνικός αποκλεισμός, το τρανσφοβικό και ομοφοβικό κοινωνικό περιβάλλον, η απόρριψη από την οικογένεια, η αδυναμία πρόσβασης στην εκπαίδευση, η αργή διαδικασία αναγνώρισης φύλου αποτελούν λόγους που τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα αντιμετωπίζουν καθημερινά δυσκολίες σε κοινωνικό και εργασιακό περιβάλλον (ICRSE, 2015). Οι δυσκολίες αυτές οδηγούν τα άτομα αντιμέτωπα με την οικονομική ανασφάλεια, την φτώχεια και την έλλειψη στέγη καταφεύγοντας στην εύκολη προσβάσιμη επιλογή εργασίας. Σημαντικό επίσης αποτελεί το αίσθημα του ανήκειν που νιώθουν περιθωριοποιημένα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα δουλεύοντας στο τομέα της σεξεργασίας (Red Umbrella -Θετική Φωνή, 2019).

Η μελέτη της σεξεργασίας έχει μεγάλη σημασία στο χώρο της Κοινωνικής Εργασίας, διότι συνδέεται άμεσα με θέματα ανθρώπινων δικαιωμάτων, κοινωνικής δικαιοσύνης ισότητας και κοινωνικής ένταξης. Η κατανόηση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας των ατόμων που εργάζονται στο σεξ είναι βασική προϋπόθεση για το σχεδιασμό ορθών πολιτικών και παρεμβάσεων που θα βοηθήσουν στην προστασία και την ευημερία τους.

Η επιλογή του θέματος βασίστηκε στη σημασία που έχει το ζήτημα αυτό στην επιστήμη της Κοινωνικής εργασίας καθώς τα εργαζόμενα άτομα αποτελούν μια κοινωνική ομάδα που συχνά έρχεται αντιμέτωπη με κοινωνικές ανισότητες, αδικίες, κοινωνικό στιγματισμό και περιθωριοποίηση που τους οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό. Ο ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας είναι η υπεράσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, η ενδυνάμωση των ευάλωτων ανθρώπων και η καταπολέμηση των ανισοτήτων που βιώνουν τα ευάλωτα άτομα. Με την κατανόηση των αναγκών και δυσκολιών των εργαζομένων του σεξ είναι δυνατόν να σχεδιαστούν κοινωνικές

παρεμβάσεις που θα συμβάλλουν θετικά στην καθημερινότητα των εργαζομένων και θα διευκολύνουν την πρόσβαση τους σε υπηρεσίες υγείας.

Στη δομή της εργασίας, αρχικά παρουσιάζεται η εννοιολογική προσέγγιση σχετικά με τους όρους της σεξεργασίας. Συγκεκριμένα γίνεται η διευκρίνιση στους όρους που χρησιμοποιούνται γύρω από την σεξεργασία, παραδείγματος χάριν η χρήση του όρου «σεξεργασία» αντί «πορνεία» καθώς η δεύτερη αποτελεί όρο με αρνητικό χαρακτήρα απέναντι στα άτομα που εργάζονται σε αυτήν. Στην συνέχεια εξετάζονται οι μορφές που μπορεί να λάβει η σεξεργασία καθώς διευκρινίζεται και η διαφορά μεταξύ συναινετικής σεξεργασίας με την εμπορία ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση. Η αποσαφήνιση των ορών αυτών είναι σημαντική για την κατανόηση του φαινομένου αλλά και πως η εμπορία ανθρώπων αποτελεί παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Παράλληλα, γίνεται αναφορά στην ιστορική αναδρομή της σεξεργασίας από την αρχαιότητα ως και τους μεσαιωνικούς χρόνους. Στην ιστορική αναδρομή παρουσιάζεται η σεξεργασία να διαμορφώνεται σύμφωνα με τις πολιτικές και κοινωνικές αξίες κάθε εποχής. Στις εποχές που αναλύονται παρουσιάζεται η σεξεργασία αποδεχτή με ανάλογους όρους της τότε εποχής και κοινωνικών αξιών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο νομικό πλαίσιο της Ελλάδας, όπου η σεξεργασία ρυθμίζεται μέσω του Ν.2734/1999 (ΦΕΚ Α’ 161/1999) και θεωρείται νόμιμη υπό αυστηρές όμως προϋποθέσεις. Στην εφαρμογή της, η σεξεργασία έρχεται αντιμέτωπη με πάρα πολλά εμπόδια εξαιτίας των προϋποθέσεων και καθιστά δύσκολη την νόμιμη άσκηση του επαγγέλματος και οδηγεί τους εργαζομένους στην παράνομη άσκηση, γεγονός που αυξάνει τους κινδύνους.

Τέλος, εξετάζοντας την παράνομη άσκηση του επαγγέλματος αναλύονται στην εργασία τα ανθρώπινα και εργασιακά δικαιώματα των εργαζομένων του σεξ, τα οποία όμως τις περισσότερες φορές καταπατώνται. Πιο συγκεκριμένα εξετάζονται ζητήματα όπως το δικαίωμα στην εργασία, στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, στην ίση μεταχείριση, στο δικαίωμα της εργασιακής και κοινωνικής ασφάλειας, στο δικαίωμα στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και ψυχικής υγείας και στην προστασία από την εκμετάλλευση και την βία.

Κεφάλαιο Πρώτο «Εννοιολογική προσέγγιση»

1.1 Βασικοί ορισμοί

Οι όροι που σχετίζονται με τη σεξεργασία είναι πολλοί και περίπλοκοι, καθώς καθορίζονται από διάφορους παράγοντες όπως η κοινωνική αντίληψη, η οικονομική κατάσταση, η θρησκευτική πίστη, η πολιτική στάση και η επιβολή των νόμων (Sawicki et al.,2019). Αυτοί οι παράγοντες διαμορφώνουν τη στάση της κοινωνίας απέναντι στη σεξεργασία, οδηγώντας σε θετικές ή αρνητικές αντιλήψεις.

Αναδεικνύεται κρίσιμα σημαντικό, να χρησιμοποιείται ο σωστός όρος ώστε να αποφευχθεί ο στιγματισμός των ατόμων που εργάζονται στο τομέα του σεξ. Η εμφάνιση κοινωνικών στερεοτύπων και η περιθωριοποίηση των σεξεργαζόμενων ατόμων μπορούν να ενισχυθούν από την χρήση των λανθασμένων ορών της σεξεργασίας. Είναι συνεπώς κατανοητό, πως η χρήση αμερόληπτων όρων συμβάλλει θετικά στην ενίσχυση της αποδοχής και κατανόησης του επαγγέλματος της σεξεργασίας και στην εξάλειψη του στιγματισμού(Hansen &Johansson ,2022)

Ως ***σεξεργασία ή εργασία στο σεξ,*** νοείται η άσκηση του επαγγέλματος που το άτομο εκούσια επιλέγει να εργαστεί στη βιομηχανία του σεξ. Παρέχονται σεξουαλικές υπηρεσίες ως αντάλλαγμα χρηματικού ποσού ή άλλων αγαθών ή υπηρεσιών (Sawicki et al, 2019). Συγκεκριμένα αφορά κάθε υπηρεσία που σχετίζεται με το σεξ, συμπεριλαμβάνοντας είτε την σωματική επαφή είτε μέσω οπτικού ερεθισμού (πορνογραφία, ερωτικές εκπομπές με κάμερα, τηλεφωνικό σεξ, ζωντανές σεξουαλικές εκπομπές, διαφημιστικό στριπτίζ) (Weitzer,2023). Οι σεξεργάτες/ριες επιλέγουν αυτή την δραστηριότητα για διάφορους λόγους όπως οικονομικές ανάγκες, ευελιξία στην εργασία ή ακόμα και αυτονομία στη διαχείριση του επαγγέλματος τους (International Committee on the Rights of Sex Workers in Europe (ICRSE, 2021)

Στον τομέα της σεξεργασίας, υπάρχει ένα μεγάλο εύρος παρεχόμενων δραστηριοτήτων, υπηρεσιών και ανταλλαγμάτων. Το σεξεργαζόμενο άτομο είναι αυτό που καθορίζει τους πελάτες που θα εξυπηρετήσει, τον τόπο στον οποίο θα λάβει

χώρα η εργασία του και τις ώρες που ο ίδιος επιθυμεί. Αντίστοιχα και για το είδος του ανταλλάγματος που θα λάβει καθορίζεται από το ίδιο το άτομο. Το περιεχόμενο του ανταλλάγματος, με το πιο συχνό τα χρήματα αλλά πέραν αυτού μπορεί να είναι βασικές ανάγκες (τροφή, φροντίδα προσωπικής υγιεινής ή προσωρινή στέγη), είδη πολυτελείας (ρουχισμός, καλλυντικά), ένα ταξίδι, ενοικίαση ή αγορά ενός σπιτιού. Συνεπώς το πλαίσιο της σεξεργασίας καθορίζεται εκ των προτέρων από το άτομο, ώστε να εξασφαλίζεται η σωματική και συναισθηματική του υποστήριξη και να είναι σαφή τα όρια της συναίνεσης για τους πελάτες(Πούλιος et al., 2024)

Ε*ργάτης/-τρια του σεξ* ονομάζεται το άτομο που επιλέγει να παρέχει τις σεξουαλικές υπηρεσίες και ενσυνείδητα την αναγνωρίζουν ως εργασία κύριας ή μίας πηγής εισοδήματος. Ο πιο επίσημος και παραδοσιακός όρος των εργατών του σεξ αναφέρεται ως «εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα»(African Sex Workers Alliance,2022)Στο πεδίο της σεξεργασίας δραστηριοποιούνται άτομα από ανομοιογενής πληθυσμιακή ομάδα, ανεξάρτητου ταυτότητας φύλου, κοινωνικού και μορφωτικού επιπέδου, σεξουαλικού προσανατολισμού, οικονομικής, οικογενειακής κατάστασης, καταγωγής και θρησκευτικών πεποιθήσεων (Harcourt & Donovan, 2005). Οι εργάτες του σεξ απορρίπτουν τους όρους «πόρνη» ή «ιερόδουλη», καθώς προσδίδονται σε αυτούς υποτιμητικοί χαρακτηρισμοί και στιγματίζονται (African Sex Workers Alliance,2022).

Συναφής στο ζήτημα των όρων εμφανίζεται η έρευνα των Hansen & Johansson (2022), που πραγματοποιήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες και εξέτασε μέσω των απαντήσεων 603 ερωτηθέντων, πως η διατύπωση ερωτήσεων επηρεάζει τις στάσεις του κοινού σχετικά με την αποδοχή των σεξουαλικών υπηρεσιών. Στη έρευνα επιλέχθηκαν τρεις έννοιες, «πορνεία», «σεξεργασία» και «συναλλακτικό σεξ». Η πορνεία αποδείχτηκε από τις αντιδράσεις και απαντήσεις των ερωτηθέντων πως αποτελεί στιγματισμένη λέξη και είχε αρνητική απήχηση σε σύγκριση με τις άλλες δύο. Ασαφής θεωρήθηκε ο όρος του συναλλακτικού σεξ ενώ ο όρος σεξεργασία επικέντρωσε περισσότερες ουδέτερες στάσεις αποδοχής κάνοντας ξεκάθαρο πως η σεξεργασία είναι λιγότερο διαποτισμένη από αίσθημα αρνητικότητας.

Η διάκριση ανάμεσα στη σεξεργασία (sex work**)** και την εμπορία ανθρώπων **(**Human trafficking) είναι θεμελιώδης και αναγκαία. Η εμπορία ανθρώπων θεωρείται μια σύγχρονη μορφή δουλείας. Άνθρωποι, κυρίως από ευάλωτες ομάδες,

εκμεταλλεύονται από τους διακινητές τους για οικονομικά κέρδη, εξαναγκάζοντας τους σε σεξουαλική εκμετάλλευση ή καταναγκαστική εργασία. Μια ακόμα μορφή εκμετάλλευσης, όχι τόσο συχνή, είναι ο εξαναγκασμός τους για επαιτεία και η αφαίρεση και πώληση οργάνων των θυμάτων (Ντούνης Α., 2016). Όπως ορίζει και το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εμπόριο ανθρώπων θωρείται, *«η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, απόκρυψη ή η παραλαβή ατόμων, μέσω απειλής ή χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, απαγωγής, απάτης, εξαπάτησης, κατάχρησης εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή μέσω πληρωμής ή ωφελημάτων για την εξασφάλιση της συμφωνίας ατόμου που ασκεί έλεγχο επί άλλου με σκοπό την εκμετάλλευση*».(Ευρωπαϊκή ένωση,2006)

Είναι πλήρως κατανοητό, πως η εμπορία ανθρώπων αποτελεί έγκλημα και παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το φαινόμενο αυτό παρουσιάζεται και στην Ελλάδα, με τελευταία έρευνα το α΄ εξάμηνο του 2024 από τον Εθνικό Μηχανισμό Αναφοράς για την προστασία θυμάτων από την εμπορία ανθρώπων. Η συγκεκριμένη έκθεση παραθέτει το ποσοστό των νέων θυμάτων που εντάχθηκαν στο Μηχανισμό από παραπομπή άλλου φορέα ή από τους ίδιους. Τα δημογραφικά στοιχεία αναφέρουν πώς κατά την περίοδο αυτή τα θύματα ήταν συνολικά 189 εκ των οποίων τα 29 ήταν παιδιά. Συνολικά το ποσοστό του γυναικείου φύλου ήταν 153, ενώ 36 το ανδρικό φύλο (Γραφείο Εθνικού Εισηγητή για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων & ΕΚΚΑ, 2024).

Μια ακόμα σημαντική διευκρίνιση, είναι πως η εξαναγκαστική σεξεργασία, παρόλο που αποτελεί εξαναγκασμό ενός ατόμου στην προσφορά σεξουαλικών υπηρεσιών, δεν εμπίπτει με τον ορισμό της εμπορίας ανθρώπων. Το άτομο εξαναγκάζεται και εκμεταλλεύεται από κάποιον τρίτο, χωρίς παράνομη διακίνηση, μέσω μεθόδων όπως βία, απειλές ή εξαπάτηση και άλλων ειδών εκμετάλλευσης από συγγενικά πρόσωπα, την παιδική πορνογραφία όπου παιδεραστές μέσω διαδικτύου εκμεταλλεύονται ανήλικα άτομα που βρίσκονται σε ευαλωτότητα. Είναι σαφές πως η σεξεργασία διαφέρει ριζικά από τους άλλους δύο όρους (Color Youth,XX).

Επιπρόσθετα, εφόσον παραπάνω αναφέρθηκε ο όρος βιομηχανία του σεξ, είναι σημαντικό να γίνει διευκρίνιση αυτού. Ο Weitzer, (2023) στην μελέτη του επισημάνει, πως στην βιομηχανία του σεξ συμπεριλαμβάνονται οι διευθυντές, οι ιδιοκτησίες, οι εργαζόμενοι, τα κλαμπ και λοιπές επιχειρήσεις. Αναλόγως το νομικό

πλαίσιο μιας χώρας μπορεί να έχει νόμιμη ή παράνομη μορφή η βιομηχανία. Αδιαμφισβήτητα η βιομηχανία του σεξ αποτελεί ένα συνεχώς αναπτυσσόμενο τομέα της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Το διαδίκτυο έχει αποτελέσει σημαντικό εργαλείο στην ανάπτυξη αυτή.

Όμως, η σεξεργασία μέσω διαδικτύου (webcamming) αυξάνεται ολοένα και περισσότερο τα τελευταία χρόνια, μειώνοντας δραματικά την σεξεργασία στο δρόμο. Η βιομηχανία του σεξ, παρότι αναπτύσσεται διαρκώς σε οικονομικό επίπεδο, παραμένει περιθωριοποιημένη και στιγματισμένη. Ακόμα, υποστηρίζεται πως η σεξουαλική ελευθερία στη βιομηχανία του σεξ θεωρείται προοδευτική. Παρόλα αυτά, διατηρεί την πατριαρχική κουλτούρα και χαρακτηρίζεται ως «βαλβίδα ασφάλειας», μια δυναμική που η βιομηχανία συγκατανεύει την αποφόρτιση κρυφών σεξουαλικών επιθυμιών αλλά ταυτόχρονα την επίτευξη συγκεκριμένων πολιτικών και κοινωνικών σκοπιμοτήτων (Δημοκίδης, 2014).

Η βιομηχανία περιλαμβάνει ποικιλία από επαγγελματικές δραστηριότητες, όπως την πορνεία, την υπηρεσία συνόδων, την παραγωγή πορνογραφίας, τις σεξουαλικές διαδικτυακές παραστάσεις κ.α. Κάθε μορφή σεξεργασίας διαμορφώνεται από διαφορετικές ανάγκες και συνθήκες ζωής του ατόμου. Η σεξεργασία χωρίζεται σε «άμεση» και «έμμεση»: όπου άμεση θεωρείται η εργασία για σκόπιμη ανταλλαγή υπηρεσίας με χρήμα και αποτελεί την κεντρική πηγή εισοδήματος για τον εργαζόμενο (περιλαμβάνει γενετική επαφή), ενώ η έμμεση αποτελεί την περιστασιακή άσκηση του επαγγέλματος ως συμπληρωματική πηγή εισοδήματος (με λίγη ή καθόλου γενετική επαφή) (Harcourt & Donovan, 2005).

1.2 Μορφές Σεξεργασίας

Η εργασία πραγματοποιείται σε ανοιχτούς χώρους (street) όπως πάρκα, δρόμοι, αυτοκίνητα ή προσωρινά καταλύματα. Είναι η διαδεδομένη παγκοσμίως και ορατή μορφή σεξεργασίας. Κυρίως πραγματοποιείται σε χώρες όπου η νομοθεσία δεν τους επιτρέπει σε κλειστούς χώρους. Η εργασία στο δρόμο θεωρείται ως την επικινδυνότερη μορφή σεξεργασίας καθώς πολλές φορές οι σεξεργάτες πέφτουν θύματα βίας (British Columbia Coalition of Experiential Communities, 2009). Οι

οίκοι ανοχής αποτελούν χώρους στους οποίους παρέχονται σεξουαλικές υπηρεσίες. Προσφέρουν στους σεξεργάτες περισσότερη ασφάλεια σε αντίθεση του από αυτή του δρόμου. Οίκοι ανοχής υπάρχουν κυρίως σε χώρες, όπου η σεξεργασία έχει αποποινικοποιηθεί (Harcourt & Donovan, 2005).

Έπειτα, η εργασία ως συνοδός (escorting) αποτελεί πλέον ένα επικερδές επάγγελμα. Συνοδός θεωρείται το άτομο που πληρώνεται ώστε να περνάει χρόνο με κάποιον, με άλλα λόγια για τη συντροφιά κάποιου. Οι συνοδοί δεν προσλαμβάνονται απαραίτητα για να προσφέρουν αποκλειστικά σεξουαλικές υπηρεσίες. Μπορεί να συνοδεύει έναν πελάτη σε ένα δείπνο, σε επιχειρηματική εκδήλωση, σε ένα ταξίδι ή να του κρατάει συντροφιά παρέχοντας ψυχολογική υποστήριξη (Πούλια, 2023). Από την άλλη η ιδιωτική σεξεργασία (private) αναφέρεται στην ατομική άσκηση του επαγγέλματος, όπου το άτομο αναζητά εργασία μέσα από την δημιουργία δικών του προφίλ σε πλατφόρμες στο διαδίκτυο. Οι υπηρεσίες παρέχονται σε χώρους του εργαζόμενου. Ο πελάτης μπορεί να επικοινωνήσει με τον σεξεργάτη μέσω τηλεφώνου ή μέσω πλατφορμών του διαδικτύου (Harcourt & Donovan, 2005).

Επίσης, γνωστή μορφή σεξεργασίας, το πορνό που αναφέρεται στην δημιουργία και παραγωγή πορνογραφικού υλικού. Το υλικό αυτό μπορεί να είναι είτε ταινίες με ερωτικό και σεξουαλικό περιεχόμενο είτε φωτογραφίες και βίντεο. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να βρουν το υλικό με πληρωμή ή δωρεάν στο διαδίκτυο, σε εφημερίδες και περιοδικά (British Columbia Coalition of Experiential Communities, 2009). Μια άλλη μορφή είναι οι οίκοι ανοχής όπου οι σεξεργάτες επιδεικνύονται μέσα από βιτρίνες ή θύρες στο κοινό (Window or Doorway Prostitution). Η θέαση μέσω βιτρινών βρίσκεται μόνο στο Άμστερνταμ και Αμβούργο, ενώ μέσω θυρών βρίσκεται σε λιγότερο εύπορες περιοχές (Harcourt & Donovan, 2005).

Παράλληλα επιλέγονται χώροι όπου υπάρχει η κατανάλωση αλκοόλ (Pub, Bar, Club, Dance Hall, Karaoke bar (Παμπ, Μπαρ, Κλαμπ, Χορευτικές Σάλες, Καραόκε μπαρ) όπου οι πελάτες επιλέγονται και προσφέρονται υπηρεσίες είτε στο χώρο αυτό είτε κάπου αλλού. Η μορφή αυτή είναι διαδεδομένη κυρίως σε χώρες όπου υπάρχουν συγκεκριμένα είδη ανδρικών κλαμπ (Harcourt & Donovan, 2005). Συχνή μορφή και αυτή της ευκαιριακής σεξεργασίας (opportunistic) που αφορά περιπτώσεις όπου το άτομο εμπλέκεται στην εργασία του σεξ περιστασιακά. Συνήθως τα άτομα διαλέγουν να εργαστούν για να αποκτήσουν άμεσα χρήματα, να καλύψουν οικονομικές υποχρεώσεις ή για να αγοράσουν αγαθά που επιθυμούν. Επιπροσθέτως, στις μορφές σεξεργασίας εντάσσεται η σεξεργασία με συμφωνίες οπού προσφέρονται

υπηρεσίες, ύστερα, από συγκεκριμένες συμφωνίες μεταξύ εργαζομένου και πελάτη. Ένα παράδειγμα για την εξόφληση ενοικίου προσφέρονται σεξουαλικές υπηρεσίες (Harcourt & Donovan, 2005).

Μια πιο σύγχρονη μορφή αυτή των Cam model παρέχεται μόνο μέσω διαδικτύου. Συγκεκριμένα μέσω από διαδικτυακές πλατφόρμες ή προσωπικούς λογαριασμούς, δημιουργείται οπτικό ή οπτικοακουστικό υλικό σε ζωντανή μετάδοση, το οποίο μπορούν να παρακολουθήσουν οι πελάτες (Kaya, 2022). Επίσης, οι BDSM δραστηριότητες αποτελούν ακρωνύμια που αναφέρονται συγκεκριμένα στα: B&D bondage and discipline (σκλαβιά και πειθαρχία), D&S dominance and submission (κυριαρχία και υποταγή), S&M sadism and masochism (σαδισμός και μαζοχισμός). Περιλαμβάνει δραστηριότητες ερωτικού περιεχομένου, τα παιχνίδια με ρόλους κυριαρχίας και υποταγής, με στοιχεία πόνου και ταπείνωσης, πρακτικά δεσίματος κι άλλου είδους αντίστοιχα παιχνίδια. Όλα αυτά γίνονται πάντοτε με τη συναίνεση και συγκατάθεση των εμπλεκομένων μελών (British Columbia Coalition of Experiential Communities, 2009). Τέλος, οι sugar babies οπού σε αυτή τη μορφή, ένας νεότερος σε ηλικία εργαζόμενος στο σεξ (sugar baby) επισυνάπτει σχέση με μεγαλύτερους σε ηλικία αλλά και οικονομικά ευκατάστατους πελάτες (sugar daddy or mommy). Ως αντάλλαγμα για τις υπηρεσίες ο εργαζόμενος λαμβάνει χρήματα ή άλλου είδους αγαθά (Evans, 2023).

Εξίσου σημαντική και μη αμελητέα μορφή σεξεργασίας είναι το σεξ για επιβίωση (survival sex). Μια σημαντική μορφή της σεξεργασίας είναι αυτή του σεξ για επιβίωση. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να γίνει μια ξεχωριστή αναφορά σε αυτή την μορφή, διότι, παρατηρήθηκαν αντίθετες απόψεις. Για αρχή, η σεξεργασία για επιβίωση αναφέρεται στην προσφορά σεξουαλικών υπηρεσιών με ανταλλαγή υλικά αγαθά που είναι απαραίτητα για την επιβίωση όπως τροφή, στέγη, ναρκωτικά κ.α. (Czechowski et al., 2022). Τα άτομα που επιλέγουν να εργαστούν στο σεξ, εξαιτίας δυσμενών κοινωνικών και προσωπικών συνθηκών ζωής, αναφέρονται ως σεξεργάτες επιβίωσης. Παρόλα αυτά, αρκετοί εργαζόμενοι, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως σεξεργάτες επιβίωσης αισθάνονται πως η χρήση του όρου τους παρουσιάζει ως αδύναμους και ανίκανους να κάνουν ορθές επιλογές για τους ίδιους (Stella, 2013).

Φαίνεται, για αρχή, πως η σεξεργασία που επιλέγεται ως εργασία για τον βιοπορισμό των ατόμων, να επιλέγεται συνειδητά από τους ίδιους (Stella,2013). Αντίθετη άποψη παρουσιάζει η μελέτη των Czechowski, Sylvestre & Corsini-Munt (2022), η οποία παραθέτει τους πέντε παράγοντες που οδηγούν ένα άτομο να

εργαστεί στην σεξεργασία. Οι παράγοντες πίεσης (πείνα, πατριαρχία, φτώχια, χρήση ουσιών, στέγαση), όπως αναφέρουν, περιορίζουν τη ικανότητα στα άτομα να συναινούν στο σεξ, με αποτέλεσμα η δημιουργία ενός καταπιεστικού περιβάλλοντος, στο οποίο απουσιάζει η αυτονομίας της σεξεργασίας. Συμπεραίνοντας, η μελέτη υποδεικνύει την σεξεργασία για επιβίωση ως μη συναινετική.

1.3 Ιστορική αναδρομή

Σεξεργασία και Αρχαία Ελλάδα

Η σεξεργασία αποτελεί αναμφισβήτητα μια από τις αρχαιότερες μορφές επαγγελματικής δραστηριοποίησης του ανθρώπου, καθώς εντοπίζονται ρίζες της έως την αρχαιότητα. Συγκεκριμένα στην αρχαία Ελλάδα παρουσιάζεται νόμιμη, αναγνωρισμένη και θεσμοθετημένη κατά την εποχή του Σόλωνα (περ.640-560 π.Χ.). Ο Σόλωνας, όχι απλώς νομιμοποίησε την σεξεργασία αλλά οργάνωσε και λειτούργησε οίκους ανοχής (Joshua, 2021).

Η προσέγγιση των αρχαίων σχετικά με τις ερωτικές εκφράσεις και το επάγγελμα της σεξεργασίας προβάλλεται με εντελώς διαφορετικό τρόπο σε σύγκριση με την σημερινή κοινωνία. Οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν το σεξ, πέραν της αναπαραγωγικής του χρησιμότητας, ωφέλιμο για την ψυχική ισορροπία του ανθρώπου. Έτσι προσπαθούσαν να ανακαλύψουν διάφορους τρόπους σωματικής ευχαρίστησης, συμμετέχοντας σε διονυσιακά όργια, πολυγαμία, ομοφυλοφιλία, παιδοφιλία, φαντασιακό σεξ με θεούς κ.α. (Tsoukalas et al., 2021).

Συγκεκριμένα, στην αρχαία Αθήνα, διακρίνονταν σε δύο βασικά είδη σεξεργάτριων, στις πόρνες και στις εταίρες. Η ετυμολογική προέλευση της λέξης πόρνης είναι από το ρήμα «πέρνιμι» που στην παθητική του χρήση σημαίνει «δίνω» ή «παραχωρώ σε κάποιον» (Tsoukalas et al., 2021). Οι πόρνες ήταν κυρίως σκλάβες ή μετανάστριες, είχαν κατώτερη θέση στην κοινωνία και δούλευαν σε οίκους ανοχής ή στους δρόμους. Πλήρωναν φόρους εισοδήματος, που τους χρησιμοποιούσαν για κατασκευή δρόμων, δημόσια κτήρια κ.α. (The Archaeologist, 2024).

Οι εταίρες, από την άλλη, είχαν υψηλότερη κοινωνική θέση, ήταν μέτοικοι και ελεύθερες να διαχειρίζονται την περιουσία τους και να συμμετέχουν στην δημόσια ζωή (πχ συμπόσια) (Καραντζιά, 2021). Δεν παρείχαν απλώς σεξουαλικές υπηρεσίες αλλά πρόσφεραν στους πελάτες συντροφιά, ήταν μορφωμένες και

διέφεραν με την γοητεία τους και την εξυπνάδα τους (Norman,2021). Στην αρχαία Αθήνα, η πιο γνωστή εταίρα ήταν η Ασπασία από την Μίλητο (460-400π.Χ), σύντροφος του πολιτικού Περικλή (Johnson, 2022).

Η εργασία στο σεξ δεν είχε διακρίσεις φύλου εφόσον υπήρχαν και άντρες πόρνες καθώς επίσης υπήρχε η ομοφυλοφιλική σεξεργασία (Akinboye,2013). Υπήρχαν και οι άνδρες πόρνες, κυρίως ήταν σκλάβοι ηλικίας 13-20 χρονών, εργάζονταν σε οίκους ανοχής εξυπηρετώντας πελάτες και των δύο φύλων (Joshua, 2021). Η κοινωνική αποδοχή στην αρχαιότητα αποτυπώνεται και στα έργα της εποχής όπως τα ερυθρόμορφα αγγεία, στα οποία αποτυπώνονται σκηνές των σεξεργατών με τους πελάτες διασκεδάζοντάς τους σε συμπόσια με μουσική και χορούς (Mazurek, 2012).

Τέλος, η θέση των σεξεργάτριων προβάλλεται από την αποδοχή των αρχαίων στη συμβολή τους στην ιατρική μέσω των εμπειριών τους. Οι σεξεργάτριες της αρχαιότητας με τις γνώσεις που αποκτούσαν, ανακάλυπταν τρόπους θεραπείας δερματικών και σεξουαλικών ασθενειών, χρησιμοποιούσαν πρακτικές όπως υδροθεραπεία, μασάζ για αντιμετώπιση πόνων, έμαθαν ανατομία και κατανόησαν τις αλλαγές του ανθρώπινου σώματος λόγω ηλικίας και εμμηνορροϊκού κύκλου (Tsoukalas et al., 2021). Αποτελεί αναγκαίο να σημειωθεί πως η σύγχρονη κοινωνική αποδοχή των σεξεργάτριων βρίσκει αντίπαλη εκείνη των αρχαίων Αθηναίων.

Σεξεργασία και Αρχαία Ρώμη

Παρεμφερή παρατηρείται η σεξεργασία στην Αρχαία Ρώμη, πλήρως διαδεδομένη και νόμιμη. Οι Ρωμαίες γυναίκες εάν ήθελαν να ακολουθήσουν το επάγγελμα της σεξεργασίας θα έπρεπε για αρχή να εγγραφούν στους αιδίλες και να πληρώνουν φόρους. Έπειτα υιοθετούσαν εφ’ όρου ζωής τον όρο meretrix, όπου σήμαινε πόρνη, και δεν μπορούσαν να διεκδικούν ορισμένα δικαιώματα και να παντρεύονται(Hughes, 2024)

Η άσκηση του επαγγέλματος μπορούσε να γίνει από ελεύθερες Ρωμαϊκές γυναίκες. Όμως υπήρχαν και οι σκλάβες που δεν ήταν η επιλογή τους να εργαστούν ως σεξεργάτριες. Οι ιδιοκτήτες τους λαμβάναν όλα τα κέρδη τους και σε λίγες περιπτώσεις οι σκλάβες λάμβαναν μερίδιο από αυτά (Zudor,2025). Οι γυναίκες σεξεργάτριες θα έπρεπε να ξεχώριζαν από τις υπόλοιπες Ρωμαϊκές γυναίκες, έτσι είχαν διαφορετική ενδυμασία. Αποτελούνταν κυρίως από πολύχρωμα υφάσματα, φορούσαν ελαφρύς - αποκαλυπτικούς χιτώνες, χρησιμοποιούσαν μακιγιάζ στα χείλη

και στα μάγουλα και φορούσαν ξανθές περούκες. Οι σεξεργάτριες κατώτερων τάξεων εμφανίζονταν πολλές φορές γυμνές, με ελάχιστα σημεία καλυμμένα (Wagner,2020).

Στην αρχαία Ρώμη, ενώ ήταν νόμιμη η πορνεία, οι γυναίκες που ασχολούνταν με την αυτήν υπέφεραν από ένα διττό στιγματισμό. Σε νομικό πλαίσιο, χαρακτηρίζονταν ως infames (ατιμασμένες), έναν όρο που αποκτούσαν δια βίου. Απέκλειαν διάφορες πτυχές της δημόσιας ζωής, χάνοντας το δικαίωμα να μιλήσουν ενώπιον δικαστηρίου, θωρούνταν ντροπή και εκτείθονταν σε σωματικές αυθαιρεσίες. Από την άλλη σε κοινωνικό επίπεδο, λόγω της ταυτότητας τους, δεν μπορούσαν να παντρευτούν καθώς θα επηρεαζόντουσαν οι άνδρες και η οικογένειά τους εξαιτίας του στιγματισμού και στερούνταν το δικαίωμα συμμετοχής ως ενεργοί πολίτες (Ackerman,2014).

Σεξεργασία και Μεσαίωνας (5ος -15ος αιώνας μ.Χ.)

Η πορνεία κατά την διάρκεια του Μεσαίωνα αποτελούσε ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα, οπού υπήρχε η κοινωνική ανοχή και ταυτόχρονα η ηθική καταδίκη (Michael &Massimo, 2010). Η θέση της σεξεργάτριας στην μεσαιωνική περίοδο ήταν χαμηλής τάξεως, κυρίως περιθωριοποιημένη και συχνά συγχέονταν με στιγματισμένες ομάδες όπως λεπρούς. Παρότι υπήρχε αυτή η περιθωριοποίηση, αναγνωρίζονταν έμμεσα η «χρησιμότητα» των σεξεργάτριων ως μέσω εκτόνωσης της ανδρικής σεξουαλικότητας και προστασίας των «σεβαστών» γυναικών (Ravenruis,2018).

Η εκκλησία κατά την μεσαιωνική περίοδο θεωρούσε την πορνεία αμαρτωλή αλλά την δεχόταν ως αναγκαίο κακό (Μανιάτης, 2023). Αν και η εκκλησία καταδίωκε την πορνεία, πίστευε πως αν εξαλειφθεί θα επικρατούσε αναταραχή στην κοινωνική τάξη (Harbor,2024), καθώς οι ανδρικές ορμές ίσως οδηγούσαν σε παρενοχλήσεις ακόμη και βιασμούς των «σεβαστών» γυναικών(Michael & Massimo, 2010). Παρά την ανοχή στις σεξεργάτριες, η κοινωνία τους υποχρέωνε να φορούν ειδικό ρουχισμό, που θα τις ξεχώριζε από τις άλλες γυναίκες της κοινωνίας, όπως θα έπρεπε να κατοικούν σε συγκεκριμένες περιοχές της πόλης και δεν είχαν δικαίωμα εξέτασης υποθέσεών τους (Μανιάτης, 2023).

Κεφάλαιο Δεύτερο «Η άσκηση της σεξεργασίας σήμερα»

2.1 Νομικό πλαίσιο

Η σεξεργασία αποτελεί ένα δυσεπίλυτο κοινωνικό και νομικό φαινόμενο στην Ελλάδα και ρυθμίζεται μέσω ειδικού νομοθετικού πλαισίου. Όπως ορίζεται στον Ν.2734/1999 (ΦΕΚ Α' 161/1999) η άσκηση της σεξεργασίας επιτρέπεται στην Ελλάδα υπό αυστηρές προϋποθέσεις.

Σύμφωνα με το Άρθρο 1 του νόμου, το εκδιδόμενο άτομο θα πρέπει να κατέχει πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος με βασικές προϋποθέσεις όπως την συμπλήρωση του 18ου έτους ηλικίας, την καλή υγειονομική του κατάσταση και το καθαρό ποινικό μητρώο του. Το πιστοποιητικό έχει ισχύ για 3 έτη και για αλλοδαπή υπηκοότητα χρειάζεται επίσης η νόμιμη παραμονή στην χώρα. Όπως προαναφέρθηκε, βασική προϋπόθεση είναι η καλή υγειονομική κατάσταση, έτσι σύμφωνα με το Άρθρο 2, το άτομο οφείλει να εξετάζεται κάθε δεκαπέντε μέρες, για σεξουαλικώς μεταδιδόμενα νοσήματα ή άλλη μολυσματική νόσο. Σε περίπτωση νόσους οφείλει να απέχει από την δραστηριότητα ώσπου να εξαλειφθεί η νόσος (ΦΕΚ Α' 161/1999).

Το Άρθρο 3 του νόμου αφορά τους χώρους εγκατάστασης των εκδιδομένων ατόμων. Τα σεξεργαζόμενα άτομα εκτός του πιστοποιητικού, οφείλουν να έχουν άδεια εγκατάστασης και χρήση του οικήματος, του οποίου ο ιδιοκτήτης θα πρέπει να καταβάλει έγγραφη συγκατάθεση ενώ σε περίπτωση εγκατάστασης σε πολυκατοικία απαιτείται η συναίνεση όλων των συνιδιοκτητών και ένοικων. Η άδεια εγκατάστασης έχει ισχύ για δύο έτη και δεν επιτρέπεται στο χρονικό αυτό να δοθεί στον δικαιούχο δεύτερη άδεια για τον ίδιο σκοπό. Η άδεια χορηγείται από το οικείο δήμο ή κοινότητα ύστερα από σύμφωνη γνώμη της επιτροπής που συγκροτείται από δικαστικές, διοικητικές και αστυνομικές αρχές. Επίσης, κάθε δήμος ή κοινότητα καθορίζει τον αριθμό αδειών αλλά και χώρους όπου απαγορεύεται η χορήγηση αδειών. Τέλος σχετικά με τις χωροταξικές άδειες του νόμου, δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση σε χώρους που απέχουν λιγότερα από 200 μέτρα από ναούς, σχολεία, παιδικούς σταθμούς, νηπιαγωγεία, φροντιστήρια, κέντρα νεότητας, οικοτροφεία, ξενοδοχεία τριών και άνω αστέρων (ΦΕΚ Α' 161/1999)

Με το Άρθρο 4 του νόμου γίνεται αναφορά για την απαγόρευση επαγγελματικού ομαδικού εταιρισμού. Πιο αναλυτικά, απαγορεύεται να χρησιμοποιηθεί ένα οίκημα για χρήση ομαδικού εταιρισμού, παρά μόνο εάν επιτραπεί κατόπιν έγγραφης δήλωσης της αστυνομικής αρχής, η χρήση αυτού σε από έως δύο σεξεργαζόμενα άτομα, με κατοχή πιστοποιητικού άσκησης επαγγέλματος. Δεν επιτρέπεται δεύτερη άδεια σε ίδιο οίκημα ή πολυκατοικία και τέλος η πρόσληψη υπηρετικού προσωπικού από τους κατόχους άδειας απαγορεύεται χωρίς άδεια του αρμόδιου νομάρχη. Το Άρθρο 5 του νόμου καθορίζει τις ποινικές κυρώσεις, δηλαδή φυλάκιση μέχρι δύο έτη και χρηματική ποινή σε όσους εργάζονται χωρίς πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος, σε χώρους δραστηριοποίησης χωρίς άδεια εγκατάστασης και παραβίασης των υγειονομικών ελέγχων. Φυλάκιση ως ένα έτος σε άτομα που παρά την γνώση τους πως πάσχουν από σεξουαλικώς μεταδιδόμενο νόσημα ή άλλη μολυσματική νόσο, εξακολουθεί να εργάζεται. Καθώς επιβάλλεται φυλάκιση σε όποιον διαπραγματεύεται ή μεσολαβεί στην διακίνηση πελατείας σε σεξεργαζόμενα άτομα (ΦΕΚ Α’ 161/1999)

Το Άρθρο 6 του νόμου διευκρινίζει τις διοικητικές κυρώσεις. Σύμφωνα λοιπόν με το Άρθρο 6, η άδεια εγκατάστασης και χρήσης του οικήματος μπορεί να αφαιρεθεί από ένα ως τρεις μήνες και σε περίπτωση υποτροπής ως και έξι μήνες όταν στο οίκημα εργάζονται άτομα χωρίς πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος αλλά και υπηρετικό προσωπικό χωρίς την αντίστοιχη άδεια από τον αρμόδιο νομάρχη. Επίσης, αφαιρείται σε περίπτωση που δυσλειτουργίες που εκδηλώνονται κοντά στο οίκημα δημιουργούν κινδύνους δημόσιας αταξίας και ασφάλειας. Τέλος οριστικά κλείνει και σφραγίζεται ένας χώρος δραστηριοποίησης σε περίπτωση που έχουν παραβλεφθεί διατάξεις που ορίζουν τα Άρθρα 3 και 4 σχετικά με τις άδειες και δηλώσεις των σεξεργαζόμενων ατόμων (ΦΕΚ Α’ 161/1999)

2.2 Κρατικά μοντέλα διαχείρισης της σεξεργασίας στην Ευρώπη

Οι πολιτικές που εφαρμόζονται σχετικά με τη σεξεργασία διαφοροποιούνται σημαντικά μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, καθώς κάθε χώρα υιοθετεί διαφορετικό νομοθετικό και κοινωνικό μοντέλο διαχείρισης. Τα μοντέλα αυτά επηρεάζουν άμεσα την πρόσβαση των εργαζομένων στο σεξ σε υπηρεσίες υγείας, κοινωνική προστασία και εργασιακά δικαιώματα, καθώς και τον βαθμό κοινωνικού στιγματισμού και

έκθεσης στη βία (Benoit et al., 2021· Bruckert & Hannem, 2013). Ένα από τα βασικότερα μοντέλα είναι το ποινικοποιητικό μοντέλο, στο οποίο η σεξεργασία αντιμετωπίζεται ως παράνομη δραστηριότητα και εφαρμόζονται περιοριστικές πολιτικές και αυξημένος αστυνομικός έλεγχος. Το μοντέλο αυτό οδηγεί σε περιθωριοποίηση των εργαζομένων στο σεξ και περιορίζει την πρόσβασή τους σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής προστασίας (Krüsi et al., 2014).

Ένα διαφορετικό μοντέλο αποτελεί το Nordic model ή «σουηδικό μοντέλο», το οποίο εφαρμόστηκε αρχικά στη Σουηδία και στη συνέχεια υιοθετήθηκε και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Στο συγκεκριμένο μοντέλο δεν ποινικοποιείται ο εργαζόμενος στο σεξ αλλά ο πελάτης που αγοράζει σεξουαλικές υπηρεσίες. Βασικός στόχος είναι η μείωση της ζήτησης και η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων καθώς επίσης της σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Ωστόσο αρκετές μελέτες επισημαίνουν ότι παρά τις προθέσεις προστασίας το μοντέλο αυτό μπορεί να οδηγήσει σε λιγότερο ορατούς και επικίνδυνους χώρους, αυξάνοντας την ευαλωτότητα των σεξεργαζόμενων (Scoular & FitzGerald , 2021· Henham,2021).

Αντίθετα το ρυθμιστικό μοντέλο εφαρμόζεται σε χώρες όπως η Ολλανδία και η Γερμανία όπου η σεξεργασία θεωρείται νόμιμη υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και κρατικό έλεγχο. Στο πλαίσιο αυτό προβλέπονται άδειες λειτουργίας, φορολογική ρύθμιση, υγειονομικοί έλεγχοι ενώ αναγνωρίζονται ορισμένα εργασιακά δικαιώματα για τους εργαζόμενους στο σεξ. Η αναγνώριση της σεξεργασίας συμβάλλει στη βελτίωση της δημόσιας υγείας καθώς επίσης της μείωση της βίας χωρίς όμως να εξαλείφονται πλήρως ο κοινωνικός αποκλεισμός και ο στιγματισμός (Markelj et al., 2021).

Τέλος σε κάποιες χώρες όπως την Νέα Ζηλανδία και την Νέα Νότια Ουαλία (Αυστραλία) υπάρχει το μοντέλο της πλήρους αποποινικοποίησης, όπου η σεξεργασία θεωρείται σαν μια μορφή δουλειάς και δεν υπάρχουν ποινές ούτε για τους εργαζόμενους ούτε για τους πελάτες. Αυτό το μοντέλο δίνει σημασία στα ανθρώπινα δικαιώματα, στην προστασία της υγείας και στη συμμετοχή των ίδιων των εργαζομένων στο σεξ στη διαμόρφωση πολιτικών αλλά και συμβάλλει στην καλύτερη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, μείωση της βίας και ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας(Scoular&FitzGerald,2021).Οι διαφορετικές αυτές προσεγγίσεις αποδεικνύουν ότι δεν υπάρχει ενιαία ευρωπαϊκή πολιτική σχετικά με τη σεξεργασία. Αντίθετα, παρατηρείται μια συνεχής διαμάχη μεταξύ πολιτικών που επικεντρώνονται στην καταστολή και πολιτικών που δίνουν έμφαση στα ανθρώπινα

δικαιώματα, στη δημόσια υγεία και στην κοινωνική προστασία των εργαζομένων στο σεξ (Bruckert & Hannem, 2013).

2.3 Ανθρώπινα και Εργασιακά Δικαιώματα

Τα ανθρώπινα δικαιώματα συνιστούν θεμέλιο μιας δημοκρατικής κοινωνίας και έχουν αναγνωριστεί διεθνώς ως διασφαλισμένα για όλους τους ανθρώπους μέσω της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (United Nations, XX). Αποτελούνται από ένα πλήθος κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών ελευθεριών με βασικές αρχές όπως δικαίωμα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια (Άρθρο 1), δικαίωμα στην ζωή και ασφάλεια (Άρθρο 3), δικαίωμα ελευθερίας έκφρασης (Άρθρο 19) καθώς και δικαίωμα στην εργασία (Άρθρο 23) (Ενωμένοι για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, XX). Παρότι είναι καθολικά και πρέπει να προστατεύονται από το κράτος, αυτά απειλούνται διαρκώς (Διεθνής Αμνηστία, 2026).

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αναφαίρετα και δεν πρέπει να στερούνται από κανέναν. Τα ανθρώπινα δικαιώματα αφορούν είτε στις ατομικές ελευθερίες όπως το δικαίωμα στη ζωή, είτε πολιτικά στο δικαίωμα στην ισότητα έναντι του νόμου. Παράλληλα, περιλαμβάνουν συλλογικά δικαιώματα όπως το δικαίωμα στον αυτοπροσδιορισμό και ανάπτυξη και κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στην εργασία, εκπαίδευση και ασφάλεια. Όλα τα προαναφερθέντα είναι δικαιώματα αμέριστα και αλληλένδετα καθώς η προάσπιση του ενός διευκολύνει το άλλο (Ντούνης & Τομπέα,2018).

Στον ίδιο επίπεδο βαρύτητας, βρίσκονται και τα εργασιακά δικαιώματα των ατόμων. Κάθε εργαζόμενος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει βασικά δικαιώματα που σχετίζονται με την υγεία και ασφάλεια στο χώρο εργασίας, την ισότητα ευκαιριών, το εργατικό δίκαιο και την προστασία κατά των διακρίσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, XX). Τα εργασιακά δικαιώματα εξετάζονται και ελέγχονται αυστηρά από την ελληνική και ευρωπαϊκή εργατική νομοθεσία (Σιντόρης,2025). Για την διατήρηση, την προστασία της αξιοπρέπειας, την οικονομική σταθερότητα και ασφάλεια των εργαζομένων ο χώρος εργασίας εξετάζεται καθημερινά από τους ελέγχους του Σωματείου Επιθεώρηση Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε.) ώστε να τηρούνται και εφαρμόζονται οι διατάξεις της εργατικής νομοθεσίας (Ντάτη, 2017).

Τα εργασιακά δικαιώματα καλύπτουν κάθε πτυχή του εργαζομένου όπως ο μισθός, η ασφάλιση και η άδεια. Θεμελιώδες δικαίωμα του εργαζομένου είναι η ασφάλιση με την οποία αποκομίζει οφέλη όπως δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, δικαιώματα συνταξιοδότησης και κάλυψη σε περίπτωση ατυχήματος ή ασθένειας. Άλλα βασικά δικαιώματα είναι η γραπτή σύμβαση εργασίας αποτελώντας το εργαλείο που καθορίζει τις εργασιακές σχέσεις εργοδότη και εργαζομένου, το δικαίωμα σε ίση μεταχείριση και αποφυγή διακρίσεων λόγω φύλου, εθνότητας, ηλικίας κ.α. Επίσης, ο εργαζόμενος έχει το δικαίωμα σε ανθρώπινο ωράριο εργασίας, σε ασφαλείς συνθήκες εργασίας, σε προστασία προσωπικών δεδομένων και τέλος η εργαζομένη μητέρα έχει το δικαίωμα σε περίπτωση εγκυμοσύνης την αποφυγή απόλυσης και την παροχή αδειών μητρότητας (Σιντόρης, 2025).

Τα ανθρώπινα και εργασιακά δικαιώματα αναδεικνύονται ιδιαίτερα σημαντικά σε πεδία που παρουσιάζεται έντονη κοινωνική ευαλωτότητα, όπως την σεξεργασία. Η σεξεργασία παρότι ρυθμίζεται μέσω νομικού πλαισίου, οι σεξεργάτες εξακολουθούν να στερούνται βασικά δικαιώματα. Οι αυστηρές προϋποθέσεις έκδοσης άδειας εργασίας οδηγούν τους σεξεργάτες στην παράνομη άσκηση του επαγγέλματος χάνοντας βασικά εργασιακά δικαιώματα και με σημαντικές επιπτώσεις όπως φτώχεια, κακοποίηση και περιθωριοποίηση. Συνεπώς, στην σεξεργασία παρατηρείται σημαντική απόκλιση της θεωρίας του νομικού πλαισίου από την πραγματικότητα. Η σεξεργασία θεωρείται νόμιμη μόνο στους οίκους ανοχής, ενώ όπως έχει αναφέρει η βιβλιογραφία, λαμβάνει χώρα σε εξωτερικούς χώρους, σε ινστιτούτα μασάζ, σε ξενοδοχεία καθώς και στο διαδίκτυο. Οι χώροι αυτοί για την νομοθεσία δεν υπάρχουν και θεωρούνται παράνομοι (Michalakea, 2023).

2.4 Σωματεία υποστήριξης

Στην Ελλάδα, το νομικό πλαίσιο σχετικά με την άσκηση του επαγγέλματος της σεξεργασίας περιορίζει την νόμιμη άσκηση του. Αυτό έμμεσα καθιστά τους σεξεργάτες ευάλωτους σε βία, κακοποίηση, αστυνομική αυθαιρεσία, καταπάτηση βασικών δικαιωμάτων, δυσκολία πρόσβασης σε υπηρεσίες, στίγμα και κοινωνικό αποκλεισμό. Για την αντιμετώπιση των δυσκολιών, έχουν δημιουργηθεί σωματεία και οργανώσεις με απώτερο σκοπό την ενδυνάμωση των σεξεργατών. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται λίγες αλλά απαραίτητες οργανώσεις και υπηρεσίες

καθώς υπάρχουν και σημαντικές οργανώσεις με δραστηριοποιήσεις στο εξωτερικό που έχουν σημαντικό αντίκτυπο στη λειτουργία των ελληνικών οργανώσεων.

Ξεκινώντας από τα ελληνικά δεδομένα, από τις πιο σημαντικές οργανώσεις που έχουν δημιουργηθεί είναι το Red Umbrella το οποίο δραστηριοποιείται από το 2015 με βάση την Αθήνα και Θεσσαλονίκη και αποτελεί Κέντρο Ενδυνάμωσης ατόμων που εργάζονται στο σεξ. Λειτουργεί υπό την επιστημονική επιμέλεια του τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης και του εργαστηρίου Κλινικής Έρευνας: Υποκειμενικότητα και Κοινωνικός Δεσμός του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Η οργάνωση αποσκοπεί στην ενδυνάμωση, στην προάσπιση των δικαιωμάτων, στην κοινωνική ένταξη, στην προαγωγή της υγείας, στην μείωση βλάβης και στην καταπολέμηση του κοινωνικού στίγματος και των διακρίσεων των σεξεργατών. Ταυτόχρονα, παρέχει υπηρεσίες ενημέρωσης, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και ευαισθητοποίησης, δωρεάν ρουχισμό και άλλα είδη πρώτης ανάγκης καθώς επίσης μέσω της street work πραγματοποιεί παρεμβάσεις ενημέρωσης και πρόληψης σε άτομα που εργάζονται στον δρόμο, σε οίκους ανοχής και σε άλλα μέρη (Red Umbrella, XXa).

Έπειτα, η Θετική Φωνή αποτελεί τον Σύλλογο Οροθετικών Ελλάδας, των ατόμων που ζουν με HIV και ιδρύθηκε το 2009. Το σωματείο έχει σκοπό την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των οροθετικών ατόμων και τον περιορισμό και εξάλειψη του HIV και των επιπτώσεων του. Πέραν αυτού, ο σύλλογος στοχεύει στην εξασφάλιση πρακτικών πρόληψης και ενημέρωσης και επιδιώκει την κοινωνική αποδοχή, υποστήριξη και προάσπιση των δικαιωμάτων τους. Παρέχει επίσης υπηρεσίες ενδυνάμωσης και ψυχοκοινωνικές, ομάδες αυτοβοήθειας (Positive Point), παρεμβάσεις σε φυλακές για υποστήριξη σε οροθετικούς κρατούμενους και υλοποιεί προγράμματα όπως ATLAS, CROSSLINK (Cross-border linkage for inclusive HIV care), HIV+ με κοινό στόχο την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, πρόληψη του HIV και άλλων σεξουαλικών λοιμώξεων και την ενδυνάμωση ευάλωτων ομάδων όπως σεξεργατών, μεταναστών, ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας (Θετική Φωνή, XX)

Συνεχίζοντας το Δίκτυο Ενδυνάμωσης Σεξεργαζόμενων (Δ.Ε.Σ.) είναι ένα μη κυβερνητικό σωματείο που δημιουργήθηκε το 2021, στην Αθήνα. Ιδρύθηκε από ανθρώπους που είτε εργάζονται είτε έχουν εργαστεί στον χώρο του σεξ, με σκοπό να στηρίξει και να ενισχύσει την κοινότητα αυτή. Ένα βασικό σημείο της δράσης του οργανισμού είναι η καταπολέμηση του κοινωνικού στίγματος. Παράλληλα, δίνει μεγάλη σημασία στα ανθρώπινα δικαιώματα και επιδιώκει να προαγάγει την

αυτοδιάθεση και τον αυτοπροσδιορισμό των ατόμων που απασχολούνται στο σεξ. Παρέχει διάφορες υπηρεσίες, ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγονται η δωρεάν νομική και ψυχολογική υποστήριξη, η συμβουλευτική από ομότιμους (peer-to-peer), καθώς και δράσεις που αφορούν την κοινωνική ενδυνάμωση. Οργανώνονται επίσης εκπαιδευτικά σεμινάρια με στόχο τόσο την ενημέρωση για τα δικαιώματα όσο και την ασφάλεια των εργαζομένων στο σεξ, αλλά και τη μείωση των πιθανών βλαβών που μπορεί να προκύψουν.

Έπειτα, το Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών (Σ.Υ.Δ) ένας μη κυβερνητικός οργανισμός με εθελοντικό χαρακτήρα και δραστηριοποιείται στην προάσπιση των δικαιωμάτων των τρανς, των φυλοδιαφορετικών και γενικά των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων. Επίσης, το Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών υποστηρίζει και τα άτομα που εργάζονται στο σεξ. Αυτή η οργάνωση εστιάζει στην καταπολέμηση των διακρίσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν οι τρανς και οι φυλοδιαφορετικοί άνθρωποι. Το Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών διεκδικεί ίση μεταχείριση και σεβασμό της ταυτότητας φύλου τους (Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, 2022).

Αναφορικά με την παροχή υπηρεσιών υγείας και την προσφορά εξετάσεων για σεξουαλικώς μεταδιδόμενα νοσήματα με στόχο την πρόληψη στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται τα κέντρα Check Point και Ref Check Point. Και τα δύο κέντρα έχουν κοινούς στόχους, που είναι η παροχή δωρεάν εξετάσεων για ΣΜΝ, υπηρεσίες συμβουλευτικής και διασυνδέσεις σε υπηρεσίες υγείας. Η βασική τους διαφορά είναι πως το πρώτο κέντρο εξυπηρετεί κυρίως ομάδες που είναι πιο ευάλωτες σε μεταδιδόμενα νοσήματα όπως HIV, ενώ το δεύτερο εξειδικεύεται κυρίως σε μεταναστευτικό και προσφυγικό πληθυσμό που εστιάζοντας στις ανάγκες τους, προσφέρουν τις υπηρεσίες σε 9 διαφορετικές γλώσσες ώστε κανείς να μην αποκλειστεί εξαιτίας της μητρικής τους γλώσσας (Θετική Φωνή, ΧΧ).

Κλείνοντας με τα ελληνικά δεδομένα είναι σημαντικό να αναφερθεί και το Σωματείο Εκδιδομένων Προσώπων Ελλάδος (Σ.Ε.Π.Ε.) ένα νόμιμο συνδικαλιστικό και επαγγελματικό φορέα που εκπροσωπείται από τους νόμιμους εργαζομένους στο σεξ. Το σωματείο υποστηρίζει την ανάγκη τροποποίησης του υπάρχον νομικού πλαισίου σχετικά με την άσκηση του επαγγέλματος, καθώς θεωρεί πως οι περιορισμοί του οδηγούν στην παράνομη άσκηση. Βασικό αίτημα του σωματείου είναι η αλλαγή της χωροθέτησης της απόστασης των οίκων ανοχής από 200μ. στα 100μ. ώστε να

είναι ευκολότερη η εγκατάσταση οίκων ανοχής και η νόμιμη δραστηριοποίηση των σεξεργατών χωρίς φόβους για συλλήψεις (Μωραΐτης, 2009).

Περνώντας στα ευρωπαϊκά δεδομένα, τα δίκτυα τα οποία έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην λειτουργία των ελληνικών οργανώσεων είναι αρχικά το European Sex Work Alliance (ESWA) αποτελώντας έναν οργανισμό για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο σεξ. Εκπροσωπεί περισσότερες από 100 οργανώσεις σε 30 χώρες της Ευρώπης και Ασίας και αποτελεί δίκτυο με επικεφαλής άτομα που εργάζονται στο σεξ. Στόχος της είναι η υπεράσπιση των ανθρώπινων, εργασιακών και υγειονομικών δικαιωμάτων των εργαζομένων. Ως βασικές αξίες έχει την υποστήριξη της σεξεργασίας ως εργασία, την αυτοδιάθεση των εργαζομένων στο σεξ, την εναντίωση σε όλες τις μορφές ποινικοποίησης σχετικά με την σεξεργασία καθώς και της καταπίεσης που βιώνουν τα άτομα. Εργάζονται για την ενδυνάμωση και ανάπτυξη των εργαζομένων μέσω αξιολόγησης των αναγκών τους, με εκπαιδευτικά προγράμματα και περιφερειακές συναντήσεις. Και τέλος αποτελούν την φωνή για άτομα που βρίσκονται περιθωριοποιημένα, προσπαθώντας να καλύψουν τις ανάγκες τους και συνεργάζονται με άτομα της σεξεργασίας ώστε να δημιουργήσουν ένα κίνημα ενεργό και αποτελεσματικό(European Sex Work Alliance,XX)

Έπειτα, το Global Network of Sex Work Projects (NSWP) αποτελεί αναμφίβολα ένα από τα πιο καθιερωμένα και ενεργά παγκόσμια δίκτυα που ασχολούνται με την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων που εργάζονται στη σεξεργασία. Η προσέγγισή του στηρίζεται σε θεμελιώδεις αξίες, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η αυτοδιάθεση, αλλά και η αποποινικοποίηση της σεξεργασίας δεν είναι απλά ένα θέμα νομιμότητας, αλλά και πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες. Στο επίκεντρο της δράσης του NSWP βρίσκονται κυρίως περιφερειακά δίκτυα και οργανώσεις που διοικούνται από τους ίδιους τους εργαζόμενους στο σεξ, κάτι που ενισχύει την ανάπτυξη δεξιοτήτων και προωθεί την κοινοτική οργάνωση, ενώ επιδιώκει ενεργή συμμετοχή αυτών των εργαζομένων στη λήψη αποφάσεων. Παράλληλα, το δίκτυο παίζει ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση διεθνών συζητήσεων και κατευθυντήριων γραμμών σε φορείς όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας και το UNAIDS, ειδικά σε θέματα που αφορούν την πρόληψη και θεραπεία του HIV ανάμεσα στους εργαζόμενους στο σεξ(Global Network of Sex Work Projects, XX)

Ένα επίσης δίκτυο είναι το Sex Workers' Rights Advocacy Network (SWAN) ένα περιφερειακό δίκτυο με επικεφαλής άτομα εργαζόμενους στο σεξ. Ο κύριος σκοπός του δικτύου είναι η προάσπιση ανθρώπινων δικαιωμάτων, η καταπολέμηση

του στίγματος, η δυνατότητα των εργαζομένων στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και η ενδυνάμωση των εργαζομένων. Για την επίτευξη των στόχων το SWAN πραγματοποιεί προγράμματα όπως το SWIT (Sex Worker Implementation Tool) ένα εργαλείο που στοχεύει στην ενδυνάμωση της κοινότητας και την βέλτιστη πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες. Τέλος, μέσω του προγράμματος Ανάπτυξης Ικανοτήτων του Παγκόσμιου Ταμείου ωθεί τους εργαζομένους να συμμετέχουν αποτελεσματικά στην ανάπτυξη, εφαρμογή και εποπτεία των επιχορηγήσεων του Παγκόσμιου Ταμείου ώστε να αποφευχθεί ο στιγματισμός και η περιθωριοποίηση που βιώνουν(Sex Workers' Rights Advocacy Network , XX)

Κλείνοντας με το δίκτυο European Network for the Promotion of Rights and Health among Migrant Sex Workers (TAMPEP) ένα δίκτυο με επικεφαλής μετανάστες εργαζόμενους στο σεξ και με την ίδια ιδεολογία των προηγούμενων δικτύων. Δηλαδή στοχεύει στην προώθηση των δικαιωμάτων, αναγνώριση της εργασίας στο σεξ, την ίση πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και στην καταπολέμηση του στίγματος και της βίας. Το έργο του δικτύου TAMPEP επικεντρώνεται κυρίως στους μετανάστες και επιδιώκει να προωθήσει τα δικαιώματα και την υγεία τους. Οι δράσεις του δικτύου στοχεύουν στην πολιτική πίεση και υπεράσπιση τόσο σε τοπικό και ευρωπαϊκό επίπεδο για την διαμόρφωση πολιτικών, στην υπεράσπιση ευάλωτων ομάδων που δουλεύουν σε επισφαλείς εργασίες, στην συνεργασία με φορείς για την προάσπιση των δικαιωμάτων των μεταναστών. Έπειτα συνεργάζεται με άλλα δίκτυα sex workers κάνοντας κοινές εκστρατείες και τέλος διατηρεί την δικτύωση με υπηρεσίες υγείας ώστε να προσφέρει ενημέρωση και πρόληψη στους εργαζομένους στο σεξ.(TAMPEP, XX)

2.5 Προγράμματα στήριξης

Τα προγράμματα που είναι διαθέσιμα για τους εργαζόμενους στο σεξ περιλαμβάνουν πολλές πολιτικές που επικεντρώνονται κυρίως στα ανθρώπινα δικαιώματα, την υγειονομική περίθαλψη και την πρόσβαση σε ιατρική βοήθεια, μαζί με την πρόληψη της βίας και της εκμετάλλευσης. Αυτές οι πολιτικές δημιουργούνται τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο από κυβερνήσεις και κοινότητες σε μια προσπάθεια να δημιουργηθούν νέες πολιτικές που μειώνουν τη βία, πολιτικές για την πρόσβαση τόσο

σε ιατρικές όσο και σε κοινωνικές υπηρεσίες και πολιτικές που προωθούν την κοινωνική προστασία και τη δημόσια υγεία (Konečná, 2024).

Παράλληλα, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής αναπτύσσουν προγράμματα πολιτικής με διαφορετικούς τρόπους σε σχέση με τη δημιουργία πολιτικών που ασχολούνται με την σεξεργασία και την εμπορία ανθρώπων (trafficking). Αυτά τα προγράμματα κυμαίνονται από περιοριστικές ή ποινικοποιητικές πολιτικές έως πολιτικές αποποινικοποίησης και ρυθμιστικά μοντέλα που επικεντρώνονται περισσότερο στα εργασιακά δικαιώματα, τη δημόσια υγεία και την κοινωνική προστασία των εργαζομένων στο σεξ (Vanwesenbeeck,2017). Οι διαφοροποιήσεις μεταξύ αυτών των τύπων πολιτικής έχουν επηρεαστεί από τις ατομικές, νομικές και κοινωνικές συνθήκες κάθε έθνους (Oliveira et al., 2023).

Τις τελευταίες δεκαετίες, έχουν σημειωθεί σημαντικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο τα ευρωπαϊκά έθνη συζητούν ζητήματα της εργασίας στο σεξ, με έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην υγεία, καθώς και στη συμπερίληψη των εργαζομένων στο σεξ στις αποφάσεις. Επίσης, σχετικά με την προστασία από την εμπορία και την σεξουαλική εκμετάλλευση δημιουργούνται νέα μοντέλα με συνδυασμό προστασία θυμάτων μέσω της κοινωνικής ένταξης και πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας (Konečná, 2024).

Ευρωπαϊκά και Κοινοτικά προγράμματα

Σε ευρωπαϊκή κλίμακα, η πλειονότητα των κοινοτικών προγραμμάτων και πολιτικών της ΕΕ αποσκοπούν στην προώθηση της δημόσιας υγείας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Ορισμένες από αυτές τις οργανώσεις και ΜΚΟ περιλαμβάνουν την Ευρωπαϊκή Συμμαχία για τα Δικαιώματα των Εργαζομένων στο Σεξ (ESWA). Μαζί, εργάζονται για την προώθηση της ενεργού συμμετοχής των εργαζομένων στο σεξ στη χάραξη πολιτικής και στη δημιουργία προγραμμάτων για την υγειονομική περίθαλψη και τις κοινωνικές υπηρεσίες (Hoefinger et al.,2019).

Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση βοηθά στη χρηματοδότηση δράσεων μέσω προγραμμάτων όπως το AMIF, το Daphne και το PROGRESS, τα οποία έχουν σχεδιαστεί για την προστασία των πιο ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, την πρόληψη της βίας και τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας (Oliveira et al., 2023).

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην πρόληψη των σεξουαλικά μεταδιδόμενων λοιμώξεων, στην παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και στην αποστιγματοποίηση των εργαζομένων στο σεξ. Υπάρχουν διάφορες πτυχές των προγραμμάτων για τους εργαζόμενους στο σεξ, όπως πολιτικές και δράσεις που σχετίζονται με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την υγειονομική περίθαλψη, την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, την αντιμετώπιση της βίας και της εκμετάλλευσης. Αυτές οι πολιτικές δημιουργούνται τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο μέσω κρατικών και κοινοτικών προγραμμάτων με πρωταρχικό τους στόχο τη μείωση της βίας, τη βελτίωση της πρόσβασης στην ιατρική και κοινωνική περίθαλψη και την προώθηση πολιτικών δημόσιας υγείας και κοινωνικής προστασίας (Konečná, 2024).

Υπάρχουν διαφορετικοί τύποι πολιτικών προσεγγίσεων σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης της πορνείας και της εμπορίας ανθρώπων. Ορισμένες χώρες χρησιμοποιούν ένα περιοριστικό ή ποινικοποιητικό μοντέλο, ενώ άλλες χρησιμοποιούν μια πολιτική προσέγγιση αποποινικοποίησης και ένα κανονιστικό μοντέλο με μεγαλύτερη έμφαση στα εργασιακά δικαιώματα, τη δημόσια υγεία και την κοινωνική προστασία των εργαζομένων στο σεξ (Vanwesenbeeck,2017). Το νομικό και κοινωνικό πλαίσιο κάθε χώρας έχει αντίκτυπο στις πολιτικές προσεγγίσεις απέναντι στην εργασία στο σεξ, μαζί με τις ευρωπαϊκές στρατηγικές που σχετίζονται με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (Oliveira et al., 2023).

Η Ευρώπη χρησιμοποιεί μια ποικιλία προσεγγίσεων στους νόμους περί σεξεργασίας, με κάθε χώρα να χρησιμοποιεί διαφορετικά μοντέλα επιβολής του νόμου. Ορισμένες χώρες, όπως η Ολλανδία και η Γερμανία, έχουν ένα ρυθμιστικό μοντέλο που επιτρέπει την εργασία στο σεξ υπό κρατική ρύθμιση. Ωστόσο, άλλες χώρες και συγκεκριμένα η Σουηδία, χρησιμοποιούν το σκανδιναβικό μοντέλο που ποινικοποιεί τον αγοραστή αλλά δεν ποινικοποιεί την εργαζόμενη στο σεξ (Sanders & Campbell,2014). Αυτό προκαλεί έντονες διαφωνίες σχετικά με την αποτελεσματικότητα αυτών των πολιτικών ή τα δικαιώματα των εργαζομένων στο σεξ.

Εθνικά προγράμματα και πολιτικές στην Ελλάδα

Η Ελλάδα έχει επίσης αναπτύξει και εφαρμόσει προγράμματα και πολιτικές σε εθνικό επίπεδο. Η ελληνική νομοθεσία σχετικά με την εργασία στο σεξ συνδέεται με τις ανησυχίες για τη δημόσια υγεία, την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων και την

καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Η ελληνική κυβέρνηση ρυθμίζει τους οίκους ανοχής μέσω νομοθεσίας και θεσπίζει υγειονομικούς ελέγχους σε αυτούς. Ταυτόχρονα, με αυτές τις προσπάθειες, κυβερνητικές υπηρεσίες και μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) εργάζονται για την πρόληψη και την προστασία των εργαζομένων στο σεξ (Boukli, 2016). Παράλληλα στην Ελλάδα σημαντική συμβολή έχουν στην υποστήριξη των σεξεργατών οι οργανώσεις της κοινωνίας και των πολίτων και κοινοτικών δομών, όπως το Red Umbrella, η Θετική Φωνή, ο σύλλογος ΔΕΣ και άλλα προγράμματα που λειτουργούν με σκοπό την ενδυνάμωση των σεξεργατών, την προαγωγή της υγείας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Red Umbrella,XXb).

Η Ελλάδα είναι χώρα υποδοχής μεταναστευτικών ροών, επομένως έχει αντιμετωπίσει πολλά προβλήματα που σχετίζονται με την εμπορία ανθρώπων και την εκμετάλλευση ευάλωτων ομάδων. Όπως αναφέρουν οι Papanicolaou & Boukli (2019), οι διαδικασίες που έχουν θεσπιστεί σχετίζονται γενικά με θέματα αστυνόμευσης, κοινωνικού αποκλεισμού και περιορισμένης πρόσβασης τόσο σε υπηρεσίες υγείας όσο και σε υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας. Ταυτόχρονα, πολλές ερευνητικές μελέτες δείχνουν ότι οι εργαζόμενοι του σεξ στην Ελλάδα υφίστανται κοινωνικό στιγματισμό και δυσκολεύονται να έχουν πρόσβαση τόσο στην υγειονομική όσο και στη νομική βοήθεια, ενώ παράλληλα έχουν περιορισμένο ρόλο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων (Michalakea, 2023).

Προγράμματα Υγείας και Κοινωνικής Προστασίας

Τα προγράμματα κοινωνικής προστασίας και δημόσιας υγείας που εφαρμόζονται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο είναι ιδιαίτερα σημαντικά. Παρέχουν υπηρεσίες όπως η πρόληψη του HIV και όλων των άλλων σεξουαλικώς μεταδιδόμενων νοσημάτων (ΣΜΝ) καθώς επίσης περιλαμβάνουν συνδέσμους για πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες, ψυχολογική υποστήριξη και προγράμματα κοινωνικής επανένταξης (Shannon et al.,2018). Τα μοντέλα αποποινικοποίησης και η αναγνώριση των εργασιακών δικαιωμάτων των εργαζομένων στο σεξ έχουν συσχετιστεί με καλύτερη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και μειωμένα επίπεδα βίας κατά των εργαζομένων στο σεξ, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία (Vanwesenbeeck, 2017).

2.6 Σύγκριση μεταξύ Ελλάδας και Ευρώπης

Εξετάζοντας την Ελλάδα σε σχέση με άλλα ευρωπαϊκά κράτη, διαπιστώνεται πως, παρά τις διαφορετικές πολιτικές προσεγγίσεις, κοινά παραμένουν ορισμένα βασικά σημεία. Αυτά έχουν να κάνουν με τη σημασία που δίνεται στη δημόσια υγεία, στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και στην αντιμετώπιση της βίας και της εκμετάλλευσης. Παρόλα αυτά, οι διαφορές στα νομικά πλαίσια και στις κοινωνικές πολιτικές δεν είναι αμελητέες επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την πρόσβαση των εργαζομένων στο σεξ σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής προστασίας (Oliveira et al., 2023 ·Vanwesenbeeck, 2017).

Στην Ελλάδα, οι πολιτικές παραμένουν μάλλον πιο περιοριστικές σε σύγκριση με κάποιες ευρωπαϊκές χώρες καθώς επίσης και η πρόσβαση στις υπηρεσίες αυτές συχνά δυσχεραίνεται, ειδικά λόγω του κοινωνικού στίγματος αλλά και της γραφειοκρατίας που υπάρχει (Papanicolaou & Boukli, 2019). Από την άλλη πλευρά, σε ορισμένες χώρες της Ευρώπης, επικρατούν πιο ανθρωποκεντρικές πολιτικές. Αυτές δίνουν έμφαση στην αποστιγματοποίηση, στα εργασιακά δικαιώματα και στη συμμετοχή των εργαζομένων στο σεξ στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, κάτι που δεν είναι τόσο σύνηθες στην Ελλάδα (Benoit et al, 2021· Scoular & FitzGerald, 2021).

Κεφάλαιο Τρίτο «Κοινωνική εργασία και Ενδυνάμωση»

Η κοινωνική εργασία αποτελεί ένα από τους σημαντικότερους τομείς παρέμβασης για την υποστήριξη των εργαζομένων στο σεξ καθώς συνδέεται άμεσα με την προαγωγή της κοινωνικής δικαιοσύνης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ισότιμης πρόσβασης σε κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες. Οι εργαζόμενοι του σεξ συχνά αντιμετωπίζουν ποικίλες μορφές κοινωνικού αποκλεισμού, στιγματισμού και διακρίσεων, οι οποίες επηρεάζουν την καθημερινότητά τους και περιορίζουν την πρόσβασή τους σε επίσημους φορείς κοινωνικής φροντίδας. Επομένως, η κοινωνική εργασία αναλαμβάνει την πρόκληση της ανάπτυξης παρεμβάσεων που θεμελιώνονται στον σεβασμό της αυτοδιάθεσης, στην ενδυνάμωση των ατόμων και στην καταπολέμηση των κοινωνικών ανισοτήτων (Wahab 2005· Sweeney & Flynn, 2025).

Μια από τις πλέον θεμελιώδεις μεθοδολογίες της κοινωνικής εργασίας με τον συγκεκριμένο πληθυσμό είναι το «Street Work» ή «Outreach Work». Αυτή η προσέγγιση σχετίζεται με την ενεργητική αναζήτηση και υποστήριξη των ατόμων στους χώρους όπου ζουν ή εργάζονται, καταργώντας την ανάγκη για αυτοπρόσωπη παρουσία τους σε κάποια υπηρεσία. Μέσω του street work , οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι επαγγελματίες υγείας προσφέρουν ενημέρωση για ζητήματα σεξουαλικής υγείας, πρόληψη σεξουαλικώς μεταδιδόμενων νοσημάτων, ψυχοκοινωνική υποστήριξη και διασύνδεση με υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής πρόνοιας (Hill & Laredo, 2019 · Luchenski et al., 2018). Όπως επισημαίνουν οι Shaver et al. (2011), αυτή η πρακτική συμβάλλει καθοριστικά στην οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης με άτομα που συχνά παραμένουν αφανή για τις επίσημες δομές, διευκολύνοντας παράλληλα την πρόσβασή τους σε βασικές κοινωνικές παροχές. Η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων αυτών βασίζεται στην προσέγγιση της μείωσης της βλάβης (harm reduction) για τους εργαζόμενους στο σεξ, της οποίας η κεντρική αρχή της είναι όχι η εκρίζωση της σεξεργασίας, αλλά η ελαχιστοποίηση των κινδύνων που τη συνοδεύουν, όπως η έκθεση σε βία, οι λοιμώξεις HIV και άλλα σεξουαλικώς μεταδιδόμενα νοσήματα, καθώς και η ψυχολογική επιβάρυνση που προκαλεί ο κοινωνικός αποκλεισμός (Argento et al., 2019 · Decker et al., 2015).

Έρευνες έχουν επισημάνει πως η πρόσβαση σε υπηρεσίες πρόληψης, σεξουαλικής υγείας και ψυχοκοινωνικής στήριξης σχετίζονται με βελτιωμένα αποτελέσματα στην υγεία και την ευημερία των εργαζομένων στο σεξ (Argento et al.,

2019 · Luchenski et al., 2018). Επιπρόσθετα, η διεύρυνση της πρόσβασης σε υπηρεσίες harm reduction συμβάλλει καθοριστικά στη μείωση των ανισοτήτων και στην προστασία της δημόσιας υγείας.

Σημαντικές αποτελούν τα τελευταία χρόνια οι προσεγγίσεις κοινοτικής ενδυνάμωσης (Community empowerment). Η μεθοδολογία αυτή έχει ως θεμέλιο την ενεργό εμπλοκή των ίδιων των εργαζομένων στο σεξ στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των παρεμβάσεων που τους αφορούν. Σύμφωνα με τους Benoit et al. (2017), όταν οι εργαζόμενοι στο σεξ συμμετέχουν ως εκπαιδευτές ομότιμων ή ως συνεργάτες σε προγράμματα υγείας και κοινωνικής υποστήριξης, ενισχύεται η αποτελεσματικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και εδραιώνεται η εμπιστοσύνη προς τους επαγγελματίες. Αντίστοιχα, οι Gil et al. (2021) υπογραμμίζουν ότι η κοινοτική συμμετοχή αποτελεί κομβικό παράγοντα για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη βελτίωση της πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας.

Ένα εξίσου σημαντικό ζήτημα που υπάρχει, αφορά τη συσχέτιση μεταξύ νομοθεσίας, κοινωνικής πολιτικής και κοινωνικής εργασίας. Υποστηρίζεται πως τα μοντέλα ποινικοποίησης δημιουργούν πρόσθετους φραγμούς στην πρόσβαση των εργαζομένων στο σεξ σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής προστασίας, καθώς εντείνουν το κοινωνικό στίγμα και την περιθωριοποίηση. Αντιθέτως, πολιτικές που βασίζονται στην αποποινικοποίηση ή στη ρύθμιση της σεξεργασίας τείνουν να διευκολύνουν την πρόσβαση σε υποστηρικτικές υπηρεσίες και να μειώνουν την έκθεση στη βία (Vanwesenbeeck, 2017· Decker et al.,2015). Ωστόσο, οι νομοθετικές αλλαγές από μόνες τους δεν αρκούν, εάν δεν συνοδεύονται από επαρκείς κοινωνικές παρεμβάσεις, μέτρα καταπολέμησης του στιγματισμού και ενδυνάμωση των δομών κοινωνικής προστασίας (Vanwesenbeeck, 2017).

Τέλος η σύγχρονη κοινωνική εργασία υιοθετεί μια ανθρωποκεντρική και δικαιωματική προσέγγιση έναντι των εργαζομένων στο σεξ, καθώς οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν περιορίζονται αποκλειστικά στην παροχή υπηρεσιών, αλλά λειτουργούν και ως διαμεσολαβητές μεταξύ των ατόμων και των κοινωνικών θεσμών, διεκδικώντας ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην υγεία, την κοινωνική πρόνοια και τη νομική προστασία (Sweeney & Flynn ,2025· Wahab,2005).

Η ανάπτυξη προγραμμάτων street work, η ενίσχυση της κοινοτικής συμμετοχής και η υιοθέτηση πρακτικών ενδυνάμωσης συντελούν στη διαμόρφωση πιο συμπεριληπτικών κοινωνικών πολιτικών και στην αντιμετώπιση των πολλαπλών εκφάνσεων του αποκλεισμού που βιώνουν οι εργαζόμενοι στο σεξ (Gil et al., 2021,

Luchenski et al., 2018). Όπως επισημαίνουν οι Sherman et al. (2023) και Silberzahn et al. (2021), οι παρεμβάσεις που βασίζονται στην κοινότητα και στη συνεργασία με τους ίδιους τους εργαζόμενους στο σεξ καταλήγουν σε θετικά αποτελέσματα τόσο για την υγεία όσο και για την κοινωνική τους ένταξη.

Κεφάλαιο Τέταρτο «Μεθοδολογία έρευνας»

4.1 Σκοπός

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει τις συνθήκες εργασίας και τους κινδύνους που σχετίζονται με την εργασία στο σεξ, καθώς και τις δυσκολίες (οικονομικές, κοινωνικές) και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι του κλάδου στην πρόσβαση τους σε υπηρεσίες.

Στην εργασία υπάρχει ιδιαίτερη μνεία για τα ανθρώπινα και τα εργασιακά δικαιώματα των ανθρώπων, το νομικό πλαίσιο γύρω από την σεξεργασία καθώς και παρεμβάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί κατά καιρούς από διάφορες οργανώσεις.

4.2 Ερευνητικά ερωτήματα

1. Ποιες είναι οι συνθήκες εργασίας και οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι στο σεξ;
2. Ποιες είναι οι οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες των εργαζομένων στο σεξ;
3. Ποια είναι τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι στο σεξ, σε σχέση με την πρόσβαση τους σε υπηρεσίες;

4.3 Μεθοδολογικό πλαίσιο έρευνας

Η παρούσα μελέτη ακολουθεί ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση και συγκεκριμένα την βιβλιογραφική επισκόπηση. Η επιλογή της συγκεκριμένης μεθοδολογίας πραγματοποιήθηκε λόγω της πολυπλοκότητας και της ευαισθησίας του υπό μελέτη πληθυσμού αλλά και της δυσκολίας πρόσβασης σε πρωτογενή δεδομένα σχετικά με τους εργαζομένους στο σεξ. Στο πλαίσιο αυτής της μεθόδου, οι πληροφορίες συγκεντρώθηκαν και οργανώθηκαν σε δύο κύριες φάσεις. Σε πρώτη φάση

πραγματοποιήθηκε ανάλυση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, νομοθετικών κειμένων καθώς και ερευνητικές μελέτες σχετικά με την σεξεργασία και τους σεξεργάτες. Η μελέτη επικεντρώθηκε στην εννοιολογική προσέγγιση, την ιστορική αναδρομή, το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο της Ελλάδας, τις εργασιακές συνθήκες καθώς και τις μορφές βίας και κοινωνικού στιγματισμού που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι στο σεξ.

Για τη σωστότερη αναζήτηση και την επιλογή της σχετικής βιβλιογραφίας, χρησιμοποιήθηκαν συγκεκριμένες λέξεις-κλειδιά, τόσο στα ελληνικά όσο και στα αγγλικά, προκειμένου να διασφαλιστεί η εύρεση επιστημονικών άρθρων, επίσημων εκθέσεων και ερευνητικών εργασιών που σχετίζονται με το θέμα (πίνακας 1).

Πίνακας 1. Λέξεις-Κλειδιά για την αναζήτηση βιβλιογραφίας.

Θεματική κατηγορία	Ελληνικά	Αγγλικά
Σεξεργασία	Σεξεργασία	Sex work
	Σεξεργάτες	Sex worker
	Βιομηχανία του σεξ	Sex industry
	Μορφές σεξεργασίας	Types of sex work
	Εμπόριο ανθρώπων	Trafficking
	Αναγκαστική σεξεργασία	Forced sex work
Νομικό πλαίσιο	Νομοθεσία για την σεξεργασία	Sex work legislation
	Ανθρώπινα δικαιώματα	Human Rights
	Εργασιακά δικαιώματα	Labor Rights
Συνθήκες εργασίας	Εργασιακοί κίνδυνοι	Workplace hazards
	Εργασιακή ασφάλεια	Occupational safety
	Βία κατά των εργαζομένων του σεξ	Violence against sexworker
	Αστυνόμευση	Policing
	Οικονομικές δυσκολίες	Financial difficulties
Κοινωνικές διαστάσεις	Στιγματισμός	Stigma

	Διακρίσεις	Discriminations
	Περιθωριοποίηση	Marginalization
	Προκαταλήψεις	Prejudices
Υγεία και πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας	Δυσκολίες πρόσβασης	Access difficulties
	Σεξουαλική υγεία	Sexual health
	Σεξουαλικώς μεταδιδόμενα νοσήματα	Sexually transmitted diseases
	Υπηρεσίες υγείας	Health services
	Ψυχική υγεία	Mental health
Προγράμματα ενδυνάμωσης σεξεργατών	Σωματεία υποστήριξης	Support organizations
	Κοινοτικά προγράμματα	Community programs
	Κρατικά προγράμματα	Government programs
	Πολιτική για σεξεργασία	Policies on sex work
	Νομοθετικά μοντέλα σχετικά με σεξεργασία	Legislative models related to sex work
Κοινωνική εργασία	Κοινωνική εργασία και σεξεργασία	Social work and sex work
	Κοινωνικοί λειτουργοί	Social workers
	Παρέμβαση	Intervention
	Δουλειά στο δρόμο	Street work

Η ανάλυση κατέστη δυνατή μέσω αναζήτησης πληροφοριών από ποικίλες πηγές όπως βιβλία, ιστοσελίδες, ακαδημαϊκές εργασίες, επιστημονικά άρθρα καθώς και νομοθετικά κείμενα της Ελληνικής Δημοκρατίας και δημοσιεύσεις διεθνών οργανισμών όπως Διεθνή Αμνηστία, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO) Χρησιμοποιήθηκαν, κατά κύριο λόγο, οι ακόλουθες μηχανές αναζήτησης όπως Google Scholar, PubMed, Scopus, Research Gate, Academia.edu., JSTOR. Μέσω αυτών, συγκεντρώθηκαν οι απαραίτητες πληροφορίες και δημιουργήθηκε ένας πίνακας περιεχομένων που διευκόλυνε την οργάνωση του υλικού. Τέλος για την

επιλογή της βιβλιογραφίας, τέθηκαν κάποια κριτήρια τόσο ενσωμάτωσης όσο και αποκλεισμού (πίνακας 2).

Πίνακας 2. Κριτήρια ενσωμάτωσης και αποκλεισμού βιβλιογραφίας.

Κριτήρια ενσωμάτωσης και αποκλεισμού άρθρων
Κριτήρια ενσωμάτωσης:
• Επιστημονικά άρθρα και εκθέσεις δημοσιευμένες από το 2010 και μετά. • Μελέτες που εξετάζουν την σεξεργασία, τις συνθήκες εργασίας και τα δικαιώματα των εργαζομένων. • Πηγές που αναφέρονται στα ελληνικά ή ευρωπαϊκά δεδομένα. • Δημοσιεύσεις στην ελληνική ή αγγλική γλώσσα.
Κριτήρια αποκλεισμού:
• Μελέτες που επικεντρώνονται αποκλειστικά στην εμπορία ανθρώπων χωρίς ουσιαστική σύνδεση με την σεξεργασία. • Έρευνες που δεν σχετίζονται με εργασιακές ή κοινωνικές διαστάσεις της σεξεργασίας. • Μελέτες παλαιότερες του 2010 εκτός αν χρησιμοποιούνται για θεωρητικό υπόβαθρο στην έρευνα.

Σε δεύτερη φάση, κατόπιν ανάγνωσης, επιλογής και ταξινόμησης των πληροφοριών της σχετικής βιβλιογραφίας πραγματοποιήθηκε η σύνθεση και συγγραφή της παρούσας εργασίας που έχει στόχο την παρουσίαση των συνθηκών των εργαζομένων στο σεξ στην Ελλάδα. Για την τεκμηρίωση του θέματος αξιοποιήθηκαν οι πληροφορίες μέσω των επιστημονικών άρθρων, των βιβλίων, των διεθνών εκθέσεων καθώς επίσης σημαντικό ρόλο έπαιξαν και τα διαθέσιμα δευτερογενή δεδομένα και στοιχεία από οργανισμούς και φορείς. Τέλος για την σωστή παράθεση των βιβλιογραφικών αναφορών χρησιμοποιήθηκε το πρότυπο APA. Τέλος η έρευνα διεξήχθη με σεβασμό στους δεοντολογικούς κανόνες της έρευνας και στηρίζεται αποκλειστικά σε δημόσιο διαθέσιμο υλικό.

Κεφάλαιο Πέμπτο «Ευρήματα της έρευνας/Αποτελέσματα»

Για την ανάλυση των αποτελεσμάτων και την εξαγωγή συμπερασμάτων χρησιμοποιήθηκαν συνολικά 115 βιβλιογραφικές πηγές (Πίνακας 3), οι οποίες περιλαμβάνουν 67 επιστημονικά άρθρα, 7 βιβλία ή κεφάλαια βιβλίων, 3 διπλωματικές/ πτυχιακές εργασίες, 24 εκθέσεις ή δημοσιεύσεις διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών οργανισμών/φορέων, 6 νομοθετικά και θεσμικά κείμενα καθώς 12 λοιπές διαδικτυακές πηγές. Όσον αφορά τη γλώσσα των πηγών, η πλειονότητα ήταν στην αγγλική 92, ενώ ακολούθησαν οι ελληνικές με σύνολο 23. Το εύρος και η ποικιλία των πηγών εξασφαλίζουν μια ολοκληρωμένη και πολυδιάστατη προσέγγιση στο υπό μελέτη ζήτημα.

Πίνακας 3. Κατανομή βιβλιογραφικών πηγών ανά είδος και γλώσσα.

Είδος Βιβλιογραφικής Πηγής	**Πλήθος**
Επιστημονικά άρθρα	67
Βιβλία και κεφάλαια βιβλίων	7
Νομοθετικά και θεσμικά κείμενα	6
Εκθέσεις/ δημοσιεύσεις διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών οργανισμών/ φορέων	24
Πτυχιακές/ Διπλωματικές εργασίες	3
Λοιπές διαδικτυακές πηγές	12
Σύνολο	115
Γλώσσα βιβλιογραφίας	
Ελληνικά	23
Αγγλικά	92

Η ανάλυση των πηγών έδειξε πως η πλειονότητα ήταν στην αγγλική γλώσσα γεγονός που δείχνει την εθνική δραστηριότητα γύρω από το ζήτημα την σεξεργασίας και των συνθηκών της. Για να καταστεί πιο κατανοητή η ελληνική πραγματικότητα σχετικά με το ζήτημα της σεξεργασίας χρησιμοποιήθηκαν ελληνικές πηγές, νομοθετικά κείμενα και εκθέσεις φορέων. Η βιβλιογραφία σύμφωνα με τις ελληνικές αλλά και διεθνείς πηγές ανέδειξε πως εξετάζονται κυρίως οι συνθήκες των σεξεργαζόμενων, οι κοινωνικές δυσκολίες καθώς και οι επιπτώσεις που βιώνουν στην καθημερινότητα τους εξαιτίας του κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης, δίνει έμφαση στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας που έχουν τα σεξεργαζόμενα άτομα καθώς και στους παράγοντες που επηρεάζουν την ψυχική υγεία τους.

Επιπλέον, σημαντικό μέρος της βιβλιογραφίας επικεντρώνεται στο νομικό πλαίσιο σχετικά με την σεξεργασία αλλά και πώς η αποποινικοποίηση ή η ποινικοποίηση ή μερική αποποινικοποίηση έχουν συνέπειες στην ζωή των εργαζομένων στο σεξ. Επίσης, είναι σαφής η σύνδεση μεταξύ των ανθρωπίνων και εργασιακών δικαιωμάτων με την εργασία με ασφάλεια, την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και την κοινωνική δικαιοσύνη. Τέλος, μέσω από την βιβλιογραφία αναδεικνύεται πως με την ύπαρξη πολιτικών που έχουν επίκεντρο τα ανθρώπινα δικαιώματα, την μείωση τους στιγματισμού αλλά και την ισότιμη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας βελτιώνονται οι συνθήκες διαβίωσης των εργαζομένων στο σεξ στην Ελλάδα.

Συνολικά, η βιβλιογραφία παρέχει απαραίτητο θεωρητικό και ερευνητικό υπόβαθρο για την πλήρη κατανόηση του θέματος δηλαδή τις συνθήκες εργασίας των εργαζομένων καθώς και τους λόγους που επηρεάζεται τόσο σημαντικά η προσωπική, επαγγελματική και κατάσταση υγείας τους.

5.1 Συνθήκες εργασίας και κίνδυνοι

Περιβάλλον εργασίας

Οι συνθήκες που αντιμετωπίζουν τα άτομα που εργάζονται στο σεξ διαφέρουν ως προς το χώρο εργασίας τους. Οι χώροι που δραστηριοποιούνται οι σεξεργάτες είτε βρίσκονται σε ανοιχτούς χώρους (π.χ. στον δρόμο ή πάρκα) είτε σε εσωτερικούς χώρους (π.χ. σε οίκους ανοχής) διαμορφώνουν διαφορετικό προφίλ κινδύνων. Η εργασία που έχει την βάση της σε ανοιχτούς χώρους παρουσιάζει υψηλότερα ποσοστά έκθεσης σε κινδύνους όπως βία ή έλεγχο από αρχές (Katsulis et al., 2010· West et al., 2021 · Hubbard & Prior, 2012).

Αντίθετα, η δραστηριοποίηση σε εσωτερικούς χώρους διαθέτει περισσότερες ευκαιρίες για πιο ασφαλής εργασία και πρόσβαση σε πόρους υγείας. Παρόλα αυτά στα εσωτερικά περιβάλλοντα οξύνεται η κατάσταση εξάρτησης από εργοδότες και οδηγεί σε εκμετάλλευση (West et al.,2021· Armstrong, 2015). Οι εργάτες του σεξ δημιουργούν τρόπους αυτοπροστασίας ώστε να μειώσουν τους κινδύνους μέσα από τις εμπειρίες τους. Ένας τρόπος για παράδειγμα είναι η επιλογή πελατών ή προσεγμένη επιλογή χώρων δραστηριοποίησης (Katsulis et al., 2010·West et al., 2021· Armstrong, 2015).

Ο χώρος εργασίας και οι πολιτικές για την προστασία της εργασίας και την πρόσβαση σε υγεία παίζουν καθοριστικό ρόλο στην δυνατότητα πρόσβασης σε συστήματα υπηρεσιών σεξουαλικής υγείας, εξετάσεων Σεξουαλικώς Μεταδιδόμενων Νοσημάτων (ΣΜΝ) και ψυχικής υγείας. Το θεσμικό πλαίσιο χωρών, αναφερόμενο στο επίπεδο αυστηρότητας νομιμοποίησης της σεξεργασίας, αμβλύνει ή οξύνει την δυνατότητα σε υπηρεσίες και εμφάνιση κινδύνων στον χώρο εργασίας (Katsulis et al., 2010 ·Plat et al., 2018 ·Krüsi et al., 2014 ·Walkowitz, 2024· Sander, 2004).

Κίνδυνοι στην εργασία

Όπως προαναφέρθηκε ο χώρος εργασίας παίζει καθοριστικό ρόλο στην ασφάλεια τον εργαζομένων. Δεδομένου των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι στο σεξ στην απόκτηση άδεια λειτουργίας ή τις διώξεις και τον αποκλεισμό που βιώνουν

λόγω της παράνομης δραστηριοποίησης τους καθιστούν την σεξεργασία ως μια επισφαλής εργασία (Drydakis, 2021).

Ο πρώτος και συνηθέστερος κίνδυνος που αναφέρεται στις βιβλιογραφίες είναι η βία που βιώνουν τα σεξεργαζόμενα άτομα. Οι συνηθέστερες μορφές βίας είναι η σωματική, συναισθηματική, λεκτική, σεξουαλική κακοποίηση και η επιθετικότητα ή βλάβη από πελάτες (Triantafyllidou et al., 2024· Καρέτσου, 2023).

Τα σεξεργαζόμενα άτομα πέφτουν θύματα βίας από πελάτες, τρίτους είτε από εμπλεκόμενους (εργοδότες)(Platt et al., 2018· Hubbard & Prior, 2012). Μελέτες σχετικές με την εργασία σε εξωτερικούς χώρους δείχνει πως οι κίνδυνοι βίας συσχετίζονται με την γεωγραφική θέση, την εξάρτηση από τον διαμεσολαβητή και την σχετική νομοθεσία (Katsulis et al.,2010· Hubbard & Prior, 2012).Η κακοποίηση των σεξεργαζόμενων πολλές φορές προκύπτει από τις εδραιωμένες πατριαρχικές αντιλήψεις που εδρεύουν στην ελληνική κοινωνία καθώς και την αντίληψη που σχετίζει την σεξεργασία ως μη ηθική δραστηριότητα (Καρέτσου, 2023).

Συνεχίζοντας, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως η νομοθεσία περί σεξεργασίας στην Ελλάδα παρότι δεν καθιστά την εργασία ως παράνομη, τα αξεπέραστα εμπόδια (πιστοποιητικό εργασίας, μη έγγαμη κατάσταση, υποχρεωτικοί ιατρικοί έλεγχοι κ.α.) που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι σεξεργάτες, καθιστούν μεγάλο ποσοστό αυτών ως παράνομους .Η αυστηρότητα της νομοθεσίας συνεπώς η παρανομία μεταφέρει την εργασία σε πιο επικίνδυνα μέρη δραστηριοποίησης και περιορίζει την ικανότητα να ζητηθεί βοήθεια από τις αρχές ή από υπηρεσίες υγείας, εκτείνοντας τους κινδύνους βίας και εκμετάλλευσης (Platt et al., 2018).

Αντιμέτωποι έρχονται οι σεξεργάτες και με την αστυνομική αυθαιρεσία, με την βιβλιογραφία να αναφέρει κακοποιητικές συμπεριφορές και παρενοχλήσεις όπως και αδικαιολόγητες συλλήψεις από αστυνομικές αρχές. Συνεπώς, οι σεξεργαζόμενοι αποφεύγουν την συνεργασία με τις αρχές για περιστατικά βίας (Platt et al., 2018, Triantafyllidou et al., 2024). Αξιοσημείωτο είναι να αναφερθεί πως οι πελάτες που ασχολούνται με τα σεξεργαζόμενα άτομα δεν αντιμετωπίζουν δίωξη στην Ελλάδα (Koutra & Katzaki, 2017· Macioti & Geymonat, 2016).

Επιπρόσθετα, η χρήση προφυλακτικού στο σεξ αποτελεί σημαντική μέθοδος προφύλαξης από την μετάδοση των ΣΜΝ. Το φαινόμενο της μη συναινετικής

αφαίρεσης ή καταστροφής προφυλακτικού γνωστό ως stealthing αποτελεί είδος σεξουαλικής βίας που έρχονται αντιμέτωποι οι σεξεργάτες. Η πράξη αυτή καθιστά τη συνεύρεση μη συναινετική και πολλές φορές τα σεξεργαζόμενα άτομα νιώθουν ντροπή, ενοχές και κατηγορούν τους εαυτούς τους (Brodsky, 2017· Shapiro, 2021). Η ανασφάλεια που βιώνουν λόγο της παρανομίας καθιστά πολλές φορές την διαπραγμάτευση με τον πελάτη αδύνατη, γεγονός που οδηγεί τους πελάτες, εξαιτίας της άρνησής τους για χρήση προφυλακτικού, σε κακοποιητικές συμπεριφορές και απειλές για την σωματική ακεραιότητα των εργαζόμενων (Decker et al., 2020· Deering et al., 2013).

Η πρώτη σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Αθήνα από τους Apostolidou et al. (2023) ανέδειξε από την ανάλυση των δεδομένων πως από τους 71 εργαζομένους που συμμετείχαν, το 63,4% δήλωσε πως έχουν υποστεί stealthing, το 38,6% δήλωσε πως έχει συμβεί πάνω από μία φορά και το 88,6% ανέφερε πως ο δράστης ήταν πελάτης εν ώρα εργασίας. Κατά την διάρκεια των περιστατικών, οι γυναίκες δήλωναν τις περισσότερες φορές νηφάλιες αντίθετα από τους πελάτες που είχαν καταναλώσει αλκοόλ. Μέσω της έρευνας αναδεικνύεται ένα σημαντικό εύρημα, πως οι γυναίκες που βίωσαν το stealthing ανέφεραν επίπεδα διακρίσεων εξαιτίας της σεξεργασίας σε αντίθεση με γυναίκες που δεν έχουν αντίστοιχα βιώματα. Είναι κατανοητό πως τα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύουν το φαινόμενο stealthing ως παραβίαση και μορφή σεξουαλικής βίας.

Οι προαναφερθείσες πληροφορίες επιβεβαιώνονται από τις σχετικές έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, οι έρευνες των Γαλανού (2022) και Triantafyllidou et al. (2024), οι οποίες αναδεικνύουν την κατάσταση των σεξεργαζόμενων ατόμων στην Ελλάδα και τους παράγοντες επισφάλειας της σεξεργασίας. Αναλυτικότερα, με την έρευνα που παρουσιάζει η Γαλανού (2022), οι 58 ερωτηθέντες αναφέρουν πως έχουν βιώσει τουλάχιστον έναν προαναφερόμενο κίνδυνο, όπως και η έρευνα των Triantafyllidou et al. (2024) με τους 264 ερωτηθέντες. Οι κίνδυνοι που αναλύονται στις έρευνες είναι η ύπαρξη βίας και παρενοχλήσεων, το φαινόμενο stealthing, αίσθημα ανασφάλειας, η χρήση ουσιών, οι δυσκολίες πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και οι κοινωνικές προκλήσεις που βιώνουν.

Για να καταστεί πιο κατανοητή η σοβαρότητα της κατάστασης των εργαζομένων του σεξ, θεωρείται σημαντικό να αναφερθούν τα ποσοστά από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων. Ξεκινώντας από την έρευνα της Γαλανού, από τα 58 τρανς σεξεργαζόμενα άτομα το 31% υπήρξε θύμα απόπειρας δολοφονίας, 18% υπέστησαν ελαφριές σωματικές βλάβες, ενώ το 41,4% πιο βαριές. Έπειτα, το 51,7% έχουν εξυβρισθεί ή παρενοχληθεί, το 37,9% έχει πέσει θύμα αστυνομικής αυθαιρεσίας, ενώ το 67,2% δήλωσε πως δεν έχει νιώσει κανένα αίσθημα ασφάλειας κατά την εργασία του. Τέλος 28 άτομα υπέστησαν βιασμό, 73,2% πιέστηκαν για απροφύλακτο σεξ και μόλις 3,4% δήλωσε πως δεν έχει πέσει θύμα βίας.

Συνεχίζοντας με την έρευνα των Triantafyllidou et al. (2024), το δείγμα που ερωτήθηκε ήταν μεγαλύτερο με 264 cis και trans γυναίκες. Η έρευνα αυτή μελετά την σεξεργασία στον εσωτερικό (150 άτομα) και εξωτερικό χώρο (114 άτομα) σε αντίθεση με την προηγούμενη που αναφέρεται για εργασία στον εξωτερικό χώρο. Τριάντα εννιά (39) ερωτηθέντες δήλωσαν πως έχουν πέσει θύματα βίας, 88 άτομα είχαν προβλήματα με την αστυνομία, 206 άτομα συνευρέθηκαν χωρίς χρήση προφυλακτικού. Επίσης, αναφέρθηκαν προβλήματα με την χρήση ουσιών και αλκοόλ, προβλήματα στέγασης και προβλήματα ταυτοποίησης.

5.2 Οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες

Οικονομικές δυσκολίες

Πολλές μελέτες έχουν δείξει πως δυσκολίες όπως φτώχεια, περιορισμένη πρόσβαση σε πηγές εισοδήματος και οι περιορισμένες θέσεις απασχόλησης ωθούν πολλά άτομα να εργαστούν στο κλάδο της σεξεργασίας ως πηγή επιβίωσης ή ως μέσο αύξησης εισοδήματος (Mangubhai et al., 2023 ·Benoit et al., 2017 ·Bonnet & Venkatesh, 2017 ·Benoit & Unsworth, 2021). Η οικονομική πίεση διογκώνεται από την έλλειψη εισοδήματος κατά την διάρκεια κρίσεων (π.χ. πανδημίας), συνεπώς επιδεινώνεται η εξάρτηση της σεξεργασίας ή την έκθεση σε υψηλότερους κινδύνους για την εξασφάλιση ενός εισοδήματος.

Μεγάλο ποσοστό σεξεργαζόμενων ατόμων ζει στα όρια της φτώχειας, με πλήρη αδυναμία να καλυφθούν βασικές ανάγκες όπως στέγη και φαγητό (Yang et al., 2021). Αντιμετωπίζουν αρκετά εμπόδια που τους απομακρύνουν από το αίσθημα της οικονομικής ασφάλειας και ανεξαρτησίας, καθώς δεν αναγνωρίζονται ως επίσημοι εργαζόμενοι (Gloss et al.,2025). Οι σεξεργάτες έχουν επίσης ασταθές εισόδημα, το οποίο είναι είτε χαμηλά αμειβόμενο είτε προέρχεται από αποδοχές μερικής απασχόλησης. Δεν έχουν επίσης πρόσβαση σε ασφαλιστικά συστήματα γεγονός που τους καθιστά ευάλωτους σε περιόδους κρίσης (Jarvis,2024).

Επίσης, τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στα οικονομικά δικαιώματα τους καθιστούν πιο ευάλωτους και τους οδηγούν σε επισφαλείς συνθήκες εργασίας και εκμετάλλευση από τρίτους. Αρκετά σεξεργαζόμενα άτομα εκμεταλλεύονται οικονομικά από τρίτους, διότι η ποινικοποίηση της σεξεργασίας οδηγεί σε παρανομία συνεπάγοντας την εκμετάλλευση της ευαλωτότητας των εργαζομένων από τρίτα άτομα εφόσον δεν μπορούν να προστατευτούν μόνοι τους. Η εκμετάλλευση αυτή μπορεί να περιλαμβάνει αρκετές ώρες εργασίας για ελάχιστα χρήματα (Platt et al., 2018· Shannon et al.,2015).

Η συγχώνευση της σεξεργασίας με το εμπόριο ανθρώπων επιδεινώνει αυτή την διάκριση που υπάρχει στο κλάδο, συνεπώς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πιστεύουν πως τα χρήματα που διαθέτουν τα σεξεργαζόμενα άτομα είναι συνδεδεμένο με κάποιο έγκλημα (Gloss et al.,2025). Έτσι, πολλοί εργαζόμενοι αποκλείονται επίσης από τραπεζικά συστήματα, λόγω του στίγματος, της ποινικοποίησης και των διακρίσεων τα σεξεργαζόμενα άτομα δεν έχουν έγγραφα ή αποδεικτικά εισοδήματος και δυσκολεύονται να ανοίξουν τραπεζικούς λογαριασμούς, να πάρουν δάνεια με αποτέλεσμα να αδυνατούν να πληρώσουν ενοίκια και οδηγούνται σε στέρηση στέγης ή έξωση (Gloss et al., 2025).

Ο Δρυδάκης (2021) επιβεβαιώνει τις πληροφορίες αυτές μέσα από τα αποτελέσματα της ερευνάς του, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα σχετικά με τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης στους σεξεργάτες σε σωματική και ψυχική υγεία. Από την οικονομική ύφεση το 2010, οι σεξεργάτες βίωσαν μειωμένο εισόδημα και ανασφαλείς συνθήκες εργασίας. Επίσης η έρευνα έδειξε πως από την έναρξη της κρίσης παρατηρήθηκε αυξημένη ζήτηση στην σεξεργασία, με το ποσοστό των εργατών να αυξάνεται. Ο Δρυδάκης αναφέρει επίσης πως το χαμηλό ή ανεπαρκές

εισόδημα μπορεί να οδηγήσει σε χαμηλά αποτελέσματα υγείας και ψυχικής υγείας λόγω ανεκπλήρωτων αναγκών και αυξημένου χρέους.

Κοινωνικές δυσκολίες

Οι εργάτες του σεξ έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι με κοινωνικά φαινόμενα όπως π.χ. το στίγμα και η περιθωριοποίηση. Το στίγμα περιλαμβάνει στερεότυπα, προκαταλήψεις και διακρίσεις εις βάρος των ατόμων ή μια ομάδας βασισμένα σε χαρακτηριστικά που αποδίδονται εκ γενετής (π.χ. φυλή) είτε χαρακτηριστικά που αποκτώνται (π.χ. μέσω της ενασχόλησης με την σεξεργασία). Σύμφωνα με τον Goffman (1963), το στίγμα ορίζεται και ως μια «*κατάσταση του ατόμου που αποκλείεται από την πλήρη κοινωνική αποδοχή*». Συνεπώς το στίγμα δεν λειτουργεί μόνο ως ετικέτα αλλά ως μηχανισμό κοινωνικού αποκλεισμού από μια κοινωνικά αποδεκτή κατάσταση (Goffman, 1963).

Η σεξεργασία συνδέεται με προκαταλήψεις, κοινωνική απόκλιση και ανηθικότητα γεγονός που οδηγεί τα σεξεργαζόμενα άτομα σε κοινωνικό αποκλεισμό (Armstrong, 2018). Ανεξάρτητα την νομιμότητα σε κάθε χώρα, η σεξεργασία θεωρείται ένα επάγγελμα χαμηλού κύρους (Daniel et al.,2025). Ο στιγματισμός οδηγεί τα άτομα σε μια διαρκή μυστικότητα, με τον φόβο μην αποκαλυφθεί η επαγγελματική τους ταυτότητα και εκτεθούν σε δημόσια ταπείνωση οι οικογένειές τους και οι ίδιοι (Council of Europe,2024). Στην Ελλάδα, οι μη εγγεγραμμένοι, οι γυναίκες, οι μετανάστες και οι τρανς σεξεργάτες βιώνουν αυξημένα επίπεδα κοινωνικού στίγματος (TAMPEP, 2010). Οι ομάδες αυτές αντιμετωπίζουν πολλαπλές και διασταυρούμενες μορφές διακρίσεων και είναι ήδη περιθωριοποιημένοι στην κοινωνία και στην πρόσβαση σε αγορά εργασίας (Council of Europe,2024)

Οι μη αδειοδοτημένοι σεξεργάτες στην Ελλάδα βιώνουν μορφές κοινωνικής απαξίωσης και αποκλεισμού εξαιτίας της παράνομης εργασίας τους (Sampethai, 2022). Η περιθωριοποίηση και ο στιγματισμός των σεξεργατών έχουν συνέπειες στην εύρεση κατοικίας, πρόσβαση σε υγεία, εύρεση άλλης εργασίας αλλά και στην ψυχική υγεία των ατόμων ενισχύοντας αισθήματα άγχους, φόβου και κατάθλιψης (Δρυδάκης, 2021· Benoit & Unsworth, 2021).

5.3 Πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας

Εκτός των κοινωνικών, οικονομικών και επαγγελματικών δυσκολιών που έρχονται αντιμέτωποι καθημερινά οι σεξεργάτες, χρειάζεται να βρίσκουν εμπόδια στην αναζήτηση και πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας (Martín-Romo et al., 2023 · Platt et al., 2018). Οι μεταβλητές που σχετίζονται με στοιχεία της περιθωριοποίησης όπως το στίγμα, η βία, η ποινικοποίηση και οι διακρίσεις που αντιμετωπίζουν οι σεξεργαζόμενοι έχουν συνέπειες στην υγείας τους και στην απόκλιση τους από κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες (Apostolidou et al 2023· ESWA 2024).

Η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, κοινωνικής πρόνοιας και εξασφάλιση ασφαλούς στέγης συμβάλλουν θετικά στην σωματική και ψυχική υγεία των σεξεργαζόμενων (Platt et al., 2018). Η αυστηρή ποινικοποίηση της σεξεργασίας οδηγεί αναπόφευκτα στην παράνομη άσκηση του επαγγέλματος, έχοντας συνέπεια τα άτομα να εργάζονται χωρίς ασφάλιση αρά χωρίς ασφάλεια υγείας, εμποδίζοντας την πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες υγείας (Oliveira et al., 2023). Οι οικονομικές δυσκολίες επίσης περιορίζουν τους εργαζόμενους να παραπεμφθούν σε ιδιωτικές υπηρεσίες και να καλύψουν τα έξοδα για τις απαιτούμενες εξετάσεις τους (Drydakis, 2021). Τέλος, για τους πρόσφυγες και μετανάστες οι γλωσσικοί φραγμοί αποτελούν εμπόδιο αναζήτησης υπηρεσία υγείας και εντείνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό τους (Oliveira et al., 2023).

Έπειτα οι εργαζόμενοι στο σεξ αντιμετωπίζουν στιγματισμό και διακρίσεις από επαγγελματίες υγείας. Φαινόμενα όπως τρανσφοβία, πορνοφοβία, φυλετικές και έμφυλες διακρίσεις δημιουργούν αισθήματα ανασφάλειας, αμηχανίας και φόβου απωθώντας τα σεξεργαζόμενα άτομα να ζητήσουν ιατρική περίθαλψη (Jeal et al., 2017 , Potter et al., 2022). Τα εμπόδια αυτά δεν είναι προσωπικά αλλά προέρχονται από κοινωνικές και νομικές δομές που αναπαράγουν κοινωνικές ανισότητες (Grittner & Walsh, 2020). Συνεπώς, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι σεξεργάτες δεν προέρχονται από τους ίδιους αλλά από τις κοινωνικές δυσκολίες που υπάρχουν όπως στιγματισμού. Ως αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι στο σεξ στερούνται την ισότιμη

πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και ψυχολογικής υποστήριξης επιδεινώνοντας την περιθωριοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό (Drydakis, 2021, Oliveira et al., 2023, Platt et al., 2018).

Παρεμβάσεις που ενισχύουν την πρόσβαση σε υπηρεσίες

Η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρει πως με την αποποινικοποίηση της σεξεργασίας αλλά και ρυθμίσεις που σχετίζονται με τα εργασιακά δικαιώματα μπορούν να ενισχύσουν την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας αλλά και να μειώσουν το κοινωνικό στίγμα (Oliveira et al., 2023, Platt et al., 2018 ,Putnis & Burr, 2019). Επίσης, χώρες με ανθρωποκεντρικές προσεγγίσεις έχουν καλύτερα αποτελέσματα στην μείωση του στίγματος και στις ευκαιρίες σε πρόσβαση υγείας. Η ενεργή συμμετοχή των σεξεργατών στον σχεδιασμό πολιτικών ενισχύει τα αποτελέσματα και μειώνει τυχόν εμπόδια στην πρόσβαση. Παράλληλα, η ανάπτυξη σεξουαλικών υγειονομικών προγραμμάτων, οι υπηρεσίες χωρίς διακρίσεις και στιγματιστικές συμπεριφορές και η εφαρμογή πρακτικών «harm reduction» αυξάνουν την πρόσβαση σε υπηρεσίες (Oliveira et al., 2023, Putnis & Burr, 2019). Επιπλέον, χώρες με ισχυρά συστήματα δημόσιας υγείας αλλά και πολιτικές που ευνοούν μετανάστες και ευάλωτες ομάδες ενισχύουν την ομαλή πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, στις οποίες είναι εξαλειμμένα οι διακρίσεις και ο στιγματισμός (Joulaei et al., 2021· Birger et al., 2023· Sweeney et al., 2020). Όμως, παρά τις παρεμβάσεις και τις όποιες προσπάθειες έχουν γίνει μέχρι σήμερα, η δυσκολίες στην πρόσβαση των σεξεργατών σε υπηρεσίες υγείας εμμένουν.

Κεφάλαιο έκτο «Συμπεράσματα»

Η παρούσα βιβλιογραφική επισκόπηση είχε ως σκοπό να διερευνήσει τις συνθήκες εργασίας των εργαζομένων στο σεξ στην Ελλάδα, με ιδιαίτερη έμφαση στα ανθρώπινα και εργασιακά δικαιώματα, το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, τους επαγγελματικούς κινδύνους και την πρόσβασή τους σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικής προστασίας. Μέσω μιας λεπτομερής ανάλυσης τόσο της ελληνικής όσο και της διεθνούς βιβλιογραφίας, αποκαλύφθηκε ότι η εργασία στο σεξ αποτελεί ένα πολύπλευρο κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από νομικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτιστικούς παράγοντες.

Τα ευρήματα της έρευνας ανέδειξαν πως οι εργαζόμενοι στο σεξ παραμένουν μια από τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες . Ενώ η εργασία στο σεξ συχνά χρησιμεύει ως μέσο διαβίωσης και οικονομικής επιβίωσης για πολλούς, οι συνθήκες εργασίας συχνά χαρακτηρίζονται από επισφάλεια, ανεπαρκής προστασία και αυξημένη έκθεση σε επαγγελματικούς κινδύνους. Η βιβλιογραφία τεκμηριώνει ότι οι εργαζόμενοι στο σεξ αντιμετωπίζουν συστηματικά περιστατικά σωματικής, λεκτικής και ψυχολογικής κακοποίησης, παραβιάσεων των δικαιωμάτων τους καθώς και μορφές εκμετάλλευσης, μειώνοντας σημαντικά την ασφάλεια και τη συνολική ποιότητα ζωής τους.

Ταυτόχρονα, η ανασφάλεια που υπάρχει σε αυτό το επάγγελμα συνδέεται άρρηκτα με οικονομικές παραμέτρους. Η έρευνα τόνισε ότι η οικονομική ύφεση, η φτώχεια και η έλλειψη εναλλακτικών ευκαιριών απασχόλησης επηρεάζουν κρίσιμα τις συνθήκες διαβίωσης των εργαζομένων στο σεξ. Η μείωση του εισοδήματος, η αστάθεια της απασχόλησης και εμπόδια στην πρόσβαση σε τραπεζικές και κοινωνικές υπηρεσίες επιδεινώνουν περαιτέρω την κοινωνική και οικονομική τους επισφάλεια.

Ένα από τα σημαντικότερα συμπεράσματα που προκύπτει από αυτή τη μελέτη είναι πως ο κοινωνικός στιγματισμός παραμένει ένας από τους βασικότερους λόγους που τα σεξεργαζόμενα άτομα βιώνουν αποκλεισμό. Τα εδραιωμένα στερεότυπα, οι αρνητικές αντιλήψεις και οι βαθιά ριζωμένες προκαταλήψεις διαπερνούν σχεδόν κάθε πτυχή της ύπαρξής τους, περιορίζοντας έτσι τις δυνατότητές τους για κοινωνική

ένταξη, πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες και ισότιμη μεταχείριση. Αυτός ο στιγματισμός εκδηλώνεται όχι μόνο σε διαπροσωπικό επίπεδο αλλά και σε θεσμικό επίπεδο, επηρεάζοντας τον τρόπο αντιμετώπισης των σεξεργατών από δημόσιες υπηρεσίες και κοινωνικούς θεσμούς.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι τα ευρήματα που αφορούν την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψη καθώς η βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι οι εργαζόμενοι στο σεξ αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια στην αναζήτηση και λήψη υγειονομικής περίθαλψης, εξαιτίας της ανησυχίας για κοινωνική απόρριψη όσο και των διακρίσεων που βιώνουν. Ταυτόχρονα, η περιορισμένη πρόσβαση σε παροχές ψυχικής υγείας και κοινωνικής υποστήριξης διογκώνει τον κίνδυνο για εμφάνιση ψυχικών και σωματικών προβλημάτων υγείας. Τα στοιχεία καταδεικνύουν σαφώς ότι η ισότιμη και χωρίς αποκλεισμούς πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για τη διασφάλιση της ευημερίας και της ποιότητας ζωής των εργαζομένων στο σεξ.

Επιπλέον, η έρευνα τόνισε τη στενή σύνδεση μεταξύ του ισχύοντος νομικού πλαισίου και της καθημερινής πραγματικότητας που βιώνουν οι εργαζόμενοι του σεξ. Οι μελέτες ανέδειξαν πως τα μοντέλα που βασίζονται στην ποινικοποίηση συσχετίζονται με αυξημένα επίπεδα περιθωριοποίησης, αυξημένους κινδύνους βίας και δυσκολίες στην πρόσβαση σε παροχές υγείας και κοινωνικής πρόνοιας. Αντίθετα, οι πολιτικές που βασίζονται στην αναγνώριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στη ρύθμιση ή στην αποποινικοποίηση της εργασίας του σεξ φαίνεται να προωθούν πιο ευνοϊκά περιβάλλοντα για την προστασία της υγείας, της ασφάλειας και της κοινωνικής ένταξης αυτών. Παρ 'όλα αυτά, η βιβλιογραφία τονίζει ότι οι νομοθετικές μεταρρυθμίσεις από μόνες τους δεν επαρκούν, εκτός εάν συμπληρωθούν από ισχυρές κοινωνικές πολιτικές και ολοκληρωμένες πρωτοβουλίες κατά του στιγματισμού.

Συνοψίζοντας, αυτή η έρευνα καταδεικνύει αναμφισβήτητα ότι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι του σεξ δεν προέρχονται αποκλειστικά από την φύση του επαγγέλματός τους, αλλά κυρίως από τα ισχύοντα κοινωνικά, θεσμικά και νομικά περιβάλλοντα στα οποία διεξάγεται. Η διασφάλιση των ανθρωπίνων και εργασιακών δικαιωμάτων, η καταπολέμηση του κοινωνικού στιγματισμού, η ενίσχυση των παροχών κοινωνικής πρόνοιας και η διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη αποτελούν θεμελιώδεις προϋποθέσεις για τη

βελτίωση της ποιότητας ζωής των εργαζομένων στο σεξ και για την καλλιέργεια μιας κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη κοινωνική ισότητα και σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Βιβλιογραφία

Γαλανού, Μ. (2022). *Εργασία στο σεξ: ορισμοί, νομικό πλαίσιο & σχολιασμός, στοχευμένη έρευνα σε τρανς πρόσωπα. Θέσεις και προτάσεις*. Αθήνα, Εκδόσεις: Πολύχρωμος Πλανήτης.

Γραφείο Εθνικού Εισηγητή για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων & Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ). (2024). *Έκθεση του Α' Εξαμήνου Σεπτέμβριος 2024 - ΕΜΑ*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://ekka.org.gr/images/KOINONIKONPAREMBASEON/%CE%95%CE%9A%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%97_%CE%95%CE%9C%CE%91_%CE%91_%CE%95%CE%9E%CE%91%CE%9C%CE%97%CE%9D%CE%9F_2024.pdf

Δημοκίδης, Α. (2014). *Μέσα στην βιομηχανία του σεξ*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.lifo.gr/lifoland/mikropragmata/mesa-sti-biomihania-toy-sex. (Ημ/νία πρόσβασης 13/02/2026).

Διεθνής Αμνηστία. (2026). *Ετήσια έκθεση Διεθνούς Αμνηστίας 2025/26: Η κατάσταση των ανθρώπινων δικαιωμάτων στον κόσμο.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.amnesty.gr/news/press/article/30704/etisia-ekthesi-diethnoys-amnistias-202526-i-katastasi-ton-anthropinon (Ημ/νία πρόσβασης 15/04/2026)

Ενωμένοι για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΧΧ).*Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://gr.humanrights.com/what-are-human-rights/universal-declaration-of-human-rights* (Ημ/νία πρόσβασης 15/04/2026).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (ΧΧ). *Εργασιακά δικαιώματα.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: *https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/rights-work_el.*

Ευρωπαϊκή Ένωση. (2006). Δίκαιο *Ευρωπαϊκής Ένωσης, Πρωτόκολλο κατά της εμπορία ανθρώπων*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/protocol-against-the-trafficking-of-people.html?fromSummary=13.

Θετική Φωνή. (ΧΧ). *Ταυτότητα.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://positivevoice.gr/positive-voice/taytothta.

Καραντζιά, Α. (2021). *Η Κοινωνική Πρόνοια στην Αρχαία Αθήνα (6ος - 5ος αιώνας π.Χ)*, 167. https://shorturl.at/4hOv3

Καρέτσου, Δ. (2023). *Κακοποίηση των εργαζομένων στο χώρο του σεξ: η πλευρά του θύματος υπό το νομικό πρίσμα*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: http://ikee.lib.auth.gr/record/351958/files/GRI-2023-41518.pdf.

Μανιάτης, Κ. (2018). *Πορνεία στον Μεσαίωνα και σεξ με τον Διάβολο*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.news247.gr/magazine/porneia-ston-mesaiona-kai-sex-me-ton-diavolo/.(Ημ/νία πρόσβασης 19/02/2026).

Μωραΐτης, Δ. (2009). Σωματείο Εκδιδομένων Προσώπων Ελλάδος. Δια του πληρεξούσιου δικηγόρου Μωραΐτη Δημητρίου. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://shorturl.at/DftU4.

Ντάτη, Π. (2017). *Η διαδικασία ελέγχου από το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.eforologia.gr/cms/viewContents.aspx?id=201730(Ημ/νία πρόσβασης 4/04/2026).

Ντούνης, Α. (2016). *Human trafficking: Ορισμοί*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://socialpolicy.gr/2016/10/trafficking%ce%bf%cf%81%ce%b9%cf%83%ce%bc%ce%bf%ce%af.html. (Ημ/νία πρόσβασης 10/02/2026).

Ντούνης, Α. & Τομπέα Ε. (2018). *Τι είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα;* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο:https://socialpolicy.gr/2018/12/%CF%84%CE%B9%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CF%84%CE%B1%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1.html. (Ημ/νία πρόσβασης 17/03/2026).

Πούλιος, Α., Αποστολίδου, Α. & Βλαχοδημητροπούλου-Ροντρίγκεζ, Κ. (2024). *Εργασία στο σεξ, οδηγός για καλές πρακτικές στην παροχή υπηρεσιών*. Αθήνα: Red Umbrella Athens & Σύλλογος Οροθετικών Ελλάδας «Θετική Φωνή». Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://dana.positivevoice.gr/wp-

content/uploads/2024/04/%CE%95%CF%87%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%83%CE%B5%CE%BE%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82-edit-3_compressed.pdf.

Πούλια, Μ. (2023). *Τι ακριβώς κάνουν οι escorts;* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.pillowfights.gr/kato-apo-to-xali/ti-akrivws-kanoyn-oi-escorts/ (Ημ/νία πρόσβασης 5/02/2026).

Red Umbrella Athens & Σύλλογος Οροθετικών Ελλάδος «Θετική *Φωνή*». (2019). Διατομεακό εγχειρίδιο ακτιβισμού για τους εργαζομένους στο σεξ και τους συμμάχους τους. *International Committee on the Rights of Sex Workers in Europe (ICRSE).* Παναγιωτίδη, Μ. (Μτφρ και Πρσγ) και Ξανθάκη, Μ. (Επιμ.) Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://positivevoice.gr/wpcontent/uploads/2019/03/icrse_toolkit__january2019_a5_greek_e-version.pdf.

Red Umbrella. (XXa). *Σχετικά με εμάς*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://redumbrella.org.gr/schetika-me-emas/.

Red Umbrella. (XXb). *Κοινωνικό πλαίσιο.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://redumbrella.org.gr/to-kinoniko-plesio/.

Σιντόρης και Συνεργάτες. *(*2025). *Τα βασικά δικαιώματα κάθε εργαζομένου στην Ελλάδα.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://sintorislaw.gr/ta-vasika-dikaiomata-kathe-ergazomenou-stin-ellada/ (Ημ/νία πρόσβασης 4/04/2026).

Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών (2022). *Θετική εξέλιξη νέας επικαιροποιημένης Ειδικής Διαταγής/Εγκυκλίου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη για ταυτοποίηση των τρανς προσώπων λόγω των έκτακτων μέτρων κατά του COVID-19.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://transgendersupportassociation.wordpress.com/.

ΦΕΚ161/Α/1999. (1999). *Νόμος 2734/1999: Εκδιδόμενα με αμοιβή πρόσωπα και άλλες διατάξεις*.

Ackerman, N. (2014). The female prostitute in ancient Rome: An Identity. *The Post Hole*.46.8-14. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο:

https://www.researchgate.net/publication/288826973_The_female_prostitute_in_ancient_Rome_An_Identity.

African Sex Workers Alliance (ASWA) (2022). *Terminology Guide on The Terms Used in Sex Work.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.aswaalliance.org/2022/03/21/terminology-guide-on-the-terms-used-in-sex-work/ (Ημ/νια πρόσβασης:27/4/2026).

Apostolidou, A., Triantafyllidou, S., Papadaki, A., Aslanis, A., Manolopoulou, A., Matis, S. et al. (2023). Prevalence of Non-Consensual Condom Removal (Stealthing) in Female Sex Work and Its Association with Perceived Discrimination in Athens, Greece, *Psychology*, 14, 1483-1496. doi: 10.4236/psych.2023.149085.

Argento E., Goldenberg S. M., & Shannon, K. (2019). Preventing sexually transmitted and blood borne infections (STBBIs) among sex workers: a critical review of the evidence on determinants and interventions in high-income countries. *BMC Infectious Diseases*, 19 (1).https://doi.org/10.1186/s12879-019-3694-z.

Akinbove G. (2013). Sex work-sex workers: socioeconomic considerations in the practice of prostitution in ancient Greece, Orita, Ibadan. *Journal of Religious Studies*, 45 (1/2), 67-86. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.academia.edu/32430559/SEX_WORK_SEX_WORKERS_SOCIO_ECONOMIC_CONSIDERATIONS_IN_THE_PRACTICE_OF_PROSTITUTION_IN_ANCIENT_GREECE.

Benoit, C., Ouellet, N., Jansson, M., Magnus, S. & Smith, M. (2017). Would you think about doing sex for money? Structure and agency in deciding to sell sex in Canada. *Work Employment and Society*, 31(5), 731–747. https://doi.org/10.1177/0950017016679331.

Benoit C., Belle-Isle L., Smith M., Phillips R., Shumka L., Atchison C., Jansson M., Loppie C., & Flagg J. (2017). Sex workers as peer health advocates: community empowerment and transformative learning through a Canadian pilot program. *International Journal for Equity in Health*, 16 (1). https://doi.org/10.1186/s12939-017-0655-2.

Benoit C., Unsworth R., Healey P., Smith M., & Jansson M. (2021). Centering sex workers' voices in law and social policy. *Sexuality Research and Social Policy*, 18 (4), 897–908. https://doi.org/10.1007/s13178-021-00576-9.

Birger L., Benyamini Y., Goor Y., Sahar Z., & Peled E. (2023). *Barriers and enabling factors to reproductive healthcare utilization for women in the sex trade: a qualitative study*. https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-3242902/v1.

Boukli A. (2016). *Trafficking and the "Victim Industry" Complex.* 237–263. https://doi.org/10.1007/978-3-319-31608-6_14.

Bonnet F., & Venkatesh S. A. (2017). *Poverty and Informal Economies*. 637–659. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199914050.013.29

British Columbia Coalition of Experiential Communities. (2009). Trade Secrets of Sex Industry Workers. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.safersexwork.ca/wp-content/uploads/2014/06/TradeSecrets.pdf (Ημ/νία πρόσβασης 23/4/2026).

Brodsky A. (2017). "Rape-Adjacent": Imagining Legal Responses to Nonconsensual Condom Removal. *Columbia Journal of Gender and Law*, 32. https://ssrn.com/abstract=2954726.

Bruckert C. & Hannem S (2013). Rethinking the prostitution debates: Transcending structural stigma in systemic responses to sex work. *Canadian Journal of Law and Society*, 28 (1), 43–63. https://doi.org/10.1017/cls.2012.2.

Colour youth. (XX). *Σεξεργασία*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.colouryouth.gr/sex-work/.

Commissioner of Human Rights (2024). *Protecting the human rights of sex workers* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.coe.int/el/web/commissioner/-/protecting-the-human-rights-of-sex-workers (Ημ/νία πρόσβασης 15/03/2026).

Czechowski K., Sylvestre J. and Corsini-Munt S (August 2022). Survival sex: Sexual agency and consent in a state of deprivation? A scoping reviews. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, *31*(2), 293-308. https://muse.jhu.edu/article/866689.

Daniel T., Lamb J., & Campbell C. (2025). Avoidance and empowerment: How do sex workers navigate stigma? *Sexualities*, 28 (1-2), 470-491 https://doi.org/10.1177/13634607231201736.

Decker M. R., Crago A.-L., Chu S. K. H., Sherman, S. G., Seshu, M., Buthelezi K., Dhaliwal, M., & Beyrer, C. (2015). Human rights violations against sex workers: burden and effect on HIV. *The Lancet*, 385 (9963), 186–199. https://doi.org/10.1016/s0140-6736(14)60800-x.

Decker, M. R., Park, J. N., AAllen, T., Silberzahn, B., Footer, K., Huettner, S., Galai, N., & Sherman, S. G. (2020). Inconsistent Condom Use among Female Sex Workers: Partner-Specific Influences of Substance Use, Violence and Condom Coercion. *AIDS and Behavior*, 24, 762-774. https://doi.org/10.1007/s10461-019-02569-7.

Deering, K. N., Lyons, T., Feng, C. X., Nosyk, B., Strathdee, S. A., Montaner, J. S. G. & Shannon, K. (2013). Client Demands for Unsafe Sex: The Socioeconomic Risk Environment for HIV among Street and Off-Street Sex Workers. *Journal of Acquired Immune Deficiency Syndromes* (1999), 63, 522-531. https://doi.org/10.1097/QAI.0b013e3182968d39.

Drydakis, N. (2021). *Sex workers' self-reported physical and mental health in Greece. A repeated cross-sectional study in 2009, 2013 and 2019*. https://doi.org/10.1080/13691058.2021.1974562.

European Sex Workers Rights Alliance (ESWA) (2024). Exposed from All Sides: The Role of Policing in Sex Workers' Access to Justice. *Policy Brief European Sex Workers' Alliance.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.eswalliance.org/police_research_brief.

European Sex Workers Rights Alliance (ESWA)(XX). *About ESWA.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.eswalliance.org/about_eswa.

Evans J. (November 2023). *Sugar Baby vs Prostitution: How Society Views Each Profession.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://sugarsites.co/guides/sugar-baby-vs-prostitution/ (Ημ/νία πρόσβασης 15/3/2026).

Gil, C. N., Ramaiah, M., Mantsios, A., Barrington, C. & Kerrigan, D. (2021). *Best Practices and Challenges to Sex Worker Community Empowerment and Mobilisation Strategies to Promote Health and Human Rights.* 189–206. https://doi.org/10.1007/978-3-030-64171-9_11.

Goffman E (1963) *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. New York, NY: Penguin Books.

Global Network of Sex Work Projects (NSWP)(XX). *What do we do*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.nswp.org/what-we-do.

Gloss, N., Fried, S., Kim, J. & Stevenson, L. (2025). Visibilizing the economic oppression of sex workers and the imperative of donor support. *International Journal of Law, Crime and Justice,* Vol. 81, *https://doi.org/10.1016/j.ijlcj.2025.100743*.

Grittner, A. L. & Walsh, C. A. (2020). The Role of Social Stigma in the Lives of Female-Identified Sex Workers: A Scoping Review. *Sexuality & Culture*, 24, 1653-1682. https://doi.org/10.1007/s12119-020-09707-7.

Harcourt, C. & Donovan, B. (2005). The many faces of sex work. *Sexually Transmitted Infections*, 81 (3), 201–206. http://dx.doi.org/10.1136/sti.2004.012468.

Harbor, H. (2024). *The Dark Truth of Prostitution in Medieval Times.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: *https://medium.com/@HistoryHarbor/the-dark-truth-of-prostitution-in-the-medieval-times-3bd2df0bf53c* (Ημ/νία πρόσβασης 18/02/2026).

Henham, C. (2021). The reduction of visible spaces of sex work in Europe. *Sexuality Research and Social Policy,* 18 (4),909–919. https://doi.org/10.1007/s13178-021-00632-4.

Hill D., & Laredo E. (2019). First and last and always: streetwork as a methodology for radical community social work practice. *Critical and Radical Social Work,* 7 (1) 25–39. https://doi.org/10.1332/204986019x15491042559682.

History tools (May 2024). Prostitution *in Ancient Rome: The Complicated history of the world's oldest profession.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.historytools.org/stories/prostitution-in-ancient-rome-the-

complicated-history-of-the-worlds-oldest-profession (Ημ/νία πρόσβασης 19/02/2026).

Hoefinger H., Musto J., Macioti P. G., Fehrenbacher A. E., Mai, N., Bennachie, C., & Giametta C. (2019). Community-Based Responses to Negative Health Impacts of Sexual Humanitarian Anti-Trafficking Policies and the Criminalization of Sex Work and Migration in the US. *Social Sciences*, 9 (1), 1. https://doi.org/10.3390/socsci9010001.

Horn T. (2017). *10 Reasons Decriminalizing Sex Work Is a Feminist Issue.Διαθέσιμο στον σύνδεσμο:* https://www.refinery29.com/en-us/2016/09/122922/should-prostitution-be-legal-sex-work-feminism (Ημ/νία πρόσβασης 15/03/2026).

Hubbard, P. & Prior, J. (2012). Out of sight, out of mind? Prostitution policy and the health, well-being, and safety of home-based sex workers. *Critical Social Policy*, 33 (1), 140–159. https://doi.org/10.1177/0261018312449807.

Hughes, A. (2024). History tools *Prostitution in Ancient Rome: The Complicated history of the world's oldest profession*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο:https://www.historytools.org/stories/prostitution-in-ancient-rome-the-complicated-history-of-the-worlds-oldest-profession (Ημ/νία πρόσβασης 18/2/2026).

ICRSE. (2015). Intersection briefing paper #**1***Underserved. Overpoliced. Invisibilised. LGBT sex workers do matter. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/eswa/pages/158/attachments/original/1631445498/icrse_briefing_paper_october2015.pdf?1631445498.*

International Committee on the Rights of Sex Workers in Europe (ESWA). (2021). From vulnerability to resilience: sex workers organizing to end exploitation. https://www.eswalliance.org/report_on_sex_work_migration_exploitation_and_trafficking.

Jarvis-King, L. (2024). Trajectories of vulnerability and resistance among independent indoor sex workers during economic decline. *Sociology,* 29 (1). https://doi.org/10.1177/13607804231162757.

Jeal N., Macleod J., Salisbury C., & Turner, K. (2017). Identifying Possible Reasons Why Female Street Sex Workers Have Poor Drug Treatment Outcomes: A Qualitative Study. *BMJ Open*, 7. https://doi.org/10.1136/bmjopen-2016-013018.

Joshua, J.M. (2021). *Prostitution in Ancient Athens.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο*:* https://www.worldhistory.org/article/28/prostitution-in-ancient-athens/ (Ημ/νία πρόσβασης 15/02/2026).

Joulaei, H., Zarei, N., Khorsandian, M., & Keshavarzian, A. (2021). Legalization, Decriminalization or Criminalization; Could We Introduce a Global Prescription for Prostitution (Sex Work)? *International Journal High Risk Behaviors & Addiction*, 10 (3). https://doi.org/10.5812/ijhrba.106741.

Katsulis, Y., López, V., Durfee, A. & Robillard, A. (2010). Female Sex Workers and the Social Context of Workplace Violence in Tijuana, Mexico. *Medical Anthropology Quarterly*, 24 (3), 344–362. https://doi.org/10.1111/j.1548-1387.2010.01108.x

Kaya, E. (2022). Cam Model: Who are They? What They Really Do? Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.rulta.com/blog/cam-model-who-are-they-what-they-really-do/ (Ημ/νία πρόσβασης 5/02/2026).

Konečná, I. F. (2024). Excluded but Fighting: Where Are the Voices of Sex Workers and Their Allies in EU Anti-Trafficking Policymaking? *Social Sciences*, 13 (3), 148. https://doi.org/10.3390/socsci13030148

Koutra, E. L. & Katzaki, A. (2017). Written Comments to the European Court of Human Rights Athens: Greek Transgender Support Association. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.ilgaeurope.org/files/uploads/2022/07/electra_leda_koutra_and_anastasia_katzaki_vs_greece.pdf (Ημ/νία πρόσβασης: 10/4/2026).

Krüsi, A., Pacey, K., Bird, L., Taylor, C., Chettiar, J., Allan, S., Bennett, D., Montaner, J., Kerr, T. & Shannon, K. (2014). Criminalization of clients: reproducing vulnerabilities for violence and poor health among street-based sex workers in Canada—a qualitative study. *BMJ Open*, 4 (6), https://doi.org/10.1136/bmjopen-2014-005191.

Luchenski, S., Maguire, N., Aldridge, R.W., Hayward, A., Story, A., Perri, P., Withers, J., Clint, S., Fitzpatrick, S. & Hewett, N. (2018). What works in inclusion health: overview of effective interventions for marginalized and excluded populations. *The Lancet*, 391 (10117), 266–280. https://doi.org/10.1016/s0140-6736.

Macioti, P.G. & Geymonat, G.G. (2016). Sex Workers Speak. Who Listens? London: OpenDemocracy. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.researchgate.net/publication/400723800_Sex_workers_speak_Who_listens.

Mangubhai, S., Barclay, K., Lawless, S. & Makhoul, N. (2023). Gender-based violence: Relevance for fisheries practitioners. *Fish and Fisheries*, 24 (4), 582–594. https://doi.org/10.1111/faf.12747.

Markelj, L., Selan, A., Dolinar, T. & Sande, M. (2021). Sex work in Slovenia: Assessing the needs of sex workers. *Sociological Research Online*, 27 (2), 434–451. https://doi.org/10.1177/13607804211018480.

Marguerite, J. (2022). *Sex Work in Ancient Greece: Hetairai and Flute Girls*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://greekreporter.com/2022/09/06/slaves-sex-work-ancient-greece/ (Ημ/νία πρόσβασης 19/02/2026).

Mazurek, A. (2012). *Topography of Athenian prostitution.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.academia.edu/4990037/Topography_of_Athenian_Prostitution (Ημ/νία πρόσβασης 15/02/2026).

Meunier, E., Siegel, K., Sundelson, A.E., Hirshfield, S. & Schrimshaw, E.W. (2022). Interest in Sex Work-Related Resources Among Gay, Bisexual, and Other Men Who Have Sex with Men Engaged in Sex Work. *Sex Research and Social Policy*, Vol. 19, 1904–1919. https://doi.org/10.1007/s13178-022-00722-x.

Michael, P. & Massimo, R. (2010). *Prostitution in the Middle Ages.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: *https://webhelper.brown.edu/decameron/society/sex/prostitution.php* (Ημ/νία πρόσβασης 10/02/2026).

Michalakea, C.A. (2023). From the margins of law to the margins of the city; a legal-geographical analysis of sex work regulationism in Greece. *Journal of Place*

Management and Development, 17 (2): 204–219. https://doi.org/10.1108/JPMD-12-2022-0118.

Norman, D. (2021). Philosophy *and sex work: how courtesans in Ancient Greece crossed the mind/body divide*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο*:* https://theconversation.com/philosophy-and-sex-work-how-courtesans-in-ancient-greece-crossed-the-mind-body-divide-168940 (Ημ/νία πρόσβασης 10/02/2026).

Oliveira, A., Lemos, A., Mota, M. & Pinto, R. (2023). Understanding the Impact of EU Prostitution Policies on Sex Workers: A Mixed Study Systematic Review. *Sexuality Research and Social Policy*, 20 (4), 1448–1468. https://doi.org/10.1007/s13178-023-00814-2.

Papanicolaou, G., & Boukli, A. (2019). Human Trafficking in Greece. In: Winterdyk, J., Jones, J. (eds). *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-63192-9_64-1.

Platt, L., Grenfell, P., Meiksin, R., Elmes, J., Sherman, S.G., Sanders, T., Mwangi, P., & Crago, A.-LL. (018). Associations between sex work laws and sex workers' health: A systematic review and meta-analysis of quantitative and qualitative studies. *Plos Medicine*, 15 (12). https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1002680.

Potter. L.C., Horwood, J. & Feder, G. (2022). Access to Healthcare for Street Sex Workers in the UK: Perspectives and Best Practice Guidance from a National Cross-Sectional Survey of Frontline Workers. *BMC Health Services Research, 222*. https://doi.org/10.1186/s12913-022-07581-7.

Putnis, N., & Burr, J. (2019). Evidence or stereotype? Health inequalities and representations of sex workers in health publications in England. Health an Interdisciplinary. *Journal for the Social Study of Health Illness and Medicine*, 24 (6), 665–683. https://doi.org/10.1177/1363459319833242.

Ravenruis, (2018). *The Ray Women: Prostitutes and Prostitution in Late Medieval England.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: *https://steemit.com/writing/@ravenruis/the-ray-women-prostitutes-and-prostitution-in-late-medieval-england* (Ημ/νία πρόσβασης 20/02/2026).

Shapiro, M. (2021). Yes “Stealthing” Is Sexual Assault… and We Need to Address It. *Touro Law Review*, 37. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://digitalcommons.tourolaw.edu/lawreview/vol37/iss3/16/.

Sampethai, V. (2022). Workers, migrants, and queers: The political economy of community among illegalised sex workers in Athens. *Anti-Trafficking Review* (19), 28–46. https://doi.org/10.14197/atr.201222193.

Sanders, T. & Campbell, R. (2014). Criminalization, protection and rights: Global tensions in the governance of commercial sex. *Criminology & Criminal Justice*, 14 (5), 535–548. https://doi.org/10.1177/1748895814543536.

Sawicki, D., Meffert, B., Read, K. & Heinz, J. (2019). A Culturally Competent Health Care for Sex Workers: An Examination of Myths That Stigmatize Sex-Work and Hinder Access to Care. *Sexual and Relationship Therapy*, Vol. 34 (3). https://doi.org/10.1080/14681994.2019.1574970.

Sex Workers’ Rights Advocacy Network (SWAN), (XX). *Our vision, mission and values.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://swannet.org/vision-mission-values/.

Shannon, K., Strathdee, S.A., Goldenberg, S.M., Duff, P., Mwangi, N.P., Rusakova M. et al. (2015). Global Epidemiology of HIV among Female Sex Workers: Influence of Structural Determinants. *The Lancet*, 385, 55-71 https://doi.org/10.1016/s0140-6736 (14)60931-4.

Shannon, K., Crago, A.L., Baral S., Bekker, L., Kerrigan, D., Decker, M.R., Poteat, T., Wirtz, A.L., Weir, B.W., Boily, M., Butler, J., Strathdee, S.A. & Beyrer, C. (2018). The global response and unmet actions for HIV and sex workers. *The Lancet*, 392, 698–710. https://doi.org/10.1016/s0140-6736 (18)31439-9.

Shaver, F.M., Lewis, J. & Maticka-Tyndale, E. (2011). Rising to the Challenge: Addressing the Concerns of People Working in the Sex Industry. *Canadian Review of Sociology/ Revue Canadienne De Sociologie*, 48 (1), 47–65. https://doi.org/10.1111/j.1755-618x.2011.01249.x.

Sherman, S.G., Tomko, C., Nestadt, D.F., Silberzahn, B.E., Clouse, E., Haney, K., Allen, S.T. & Galai, N. (2023). Impact of a Community Empowerment Intervention on Sexually Transmitted Infections Among Female Sex Workers in

Baltimore Maryland. *Sexually Transmitted Diseases*, 50 (6) 374–380. https://doi.org/10.1097/olq.0000000000001781.

Scoular, J. & FitzGerald, S. (2021). Why decriminalize prostitution? Because law and justice aren't always the same. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 10 (4), 2–65. https://doi.org/10.5204/ijcjsd.1996.

Silberzahn, B., Tomko, C., Clouse, E., Haney, K., Allen, S., Galai, N., Footer, K. & Sherman, S. (2021). The EMERALD (Enabling Mobilization, Empowerment, Risk Reduction and Lasting Dignity) Study: Protocol for the Design, Implementation and Evaluation of a Community-Based Combination HIV Prevention Intervention for Female Sex Workers in Baltimore, Maryland. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.researchprotocols.org/2021/4/e23412.

Stella. (2013). *Language Matters: Talking about sex work*. Διαθέσιμο τον σύνδεσμο : https://www.nswp.org/sites/default/files/StellaInfoSheetLanguageMatters.pdf (Ημ/νία πρόσβασης 02/03/2026).

Sweeney, L.A., Taylor, L.F. & Molcho, M. (2020). Sex workers access to health and social care services: A social justice response. *Irish Journal of Sociology*, 28 (3) 333–348. https://doi.org/10.1177/0791603520937279.

Sweeney, L.A. & Flynn, S. (2025). Understanding the Structural Oppression of Sex Workers: Toward Informing Social Work from an Irish Standpoint. *Affilia*. https://doi.org/10.1177/08861099251372616.

TAMPEP. (2010*). National Mapping Reports*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο*: https://tampep.eu/wp-content/uploads/2017/11/ANNEX-4-National-Reports.pdf.*

The archeologist. (2024). *Prostitution in ancient Greece: A comprehensive Overview*. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο :https://www.thearchaeologist.org/blog/prostitution-in-ancient-greece-a-comprehensive-overview (Ημ/νία πρόσβασης 25/02/2026).

Triantafyllidou, S., Siamitrou, P., Ntinopoulou, E., Apostolidou, A., Kouroupou, A., Kotsia, S., Papadaki, A., Papadopetrakis, G., Papastefanaki, K., Sougle, A., Tsiaras, V., Canellopoulos, L., & Poulios, A. (2024). Precarity Factors of Street-Based Sex Work Within Criminalised Contexts: A Study in Athens, Greece.

Feminist Encounters: A Journal of Critical Studies in Culture and Politics, 8(2). https://doi.org/10.20897/femenc/14951.

Tsoucalas, G., Michaleas, S.N., Androutsos, G., Vlahos, N. & Karamanou, M. (2021). Female prostitution, hygiene, and medicine in ancient Greece: a peculiar relationship. *Arch Balk Med Union*, 56(2), 229-233. https://doi.org/10.31688/ABMU.2021.56.2.12.

United Nations. (XX). *Universal Declaration of Human Rights.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο:*https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights*.

Vanwesenbeeck, I. (2017). Sex Work Criminalization Is Barking Up the Wrong Tree. *Archives of Sexual Behavior*, 46 (6),1631–1640. https://doi.org/10.1007/s10508-017-1008-3

Wagner, B.B. (2020). The Graveyard prostitutes of Rome and beyond. Διαθέσιμος τον σύνδεσμο: https://www.ancient-origins.net/ancient-places-europe/graveyard-prostitutes-0014467 (Ημ/νία πρόσβασης 02/02/2026).

Wahab, S. (2005). Navigating Mixed-Theory Programs: Lessons Learned from a Prostitution-Diversion Project. *Affilia*, 20 (2), 203–221. https://doi.org/10.1177/0886109905274571.

Walkowitz, J. R. (2024). The Idea of Sex Work. *Radical History Review*, 2024 (149), 81–110. https://doi.org/10.1215/01636545-11027496.

West, B.S., Liz Hilton and Empower Thailand., Montgomery, A.M., Ebben, A.R. (2021). Reimagining Sex Work Venues: Occupational Health, Safety, and Rights in Indoor Workplaces. In: Goldenberg, S.M., Morgan Thomas, R., Forbes, A., Baral, S. (eds) *Sex Work, Health, and Human Rights.* Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-64171-9_12.

Weitzer, R. (2023). *Sex For Sale. Prostitution, Pornography and Erotic Dancing. Thirdedition.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://www.researchgate.net/publication/366124412_Chap_1_Sex_Work_Types_and_Paradigms_2023.

Yang, L.S., Witte S.S., Vélez-Grau, C., McCrimmon, T., Terlikbayeva, A., Primbetova, S., Mergenova, G. & El-Bassel, N. (2021). The financial lives and capabilities of women engaged in sex work: Can paradoxical autonomy inform intervention strategies? *Global Journal of Health Science*, 13 (6), 69–80. https://doi.org/10.5539/gjhs.v13n6p69.

Zudor, A. (2025). *Prostitution in Ancient Rome.* Διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://theromanswithzudor.com/prostitution-in-ancient-rome/ (Ημ/νία πρόσβασης 19/2/2026).